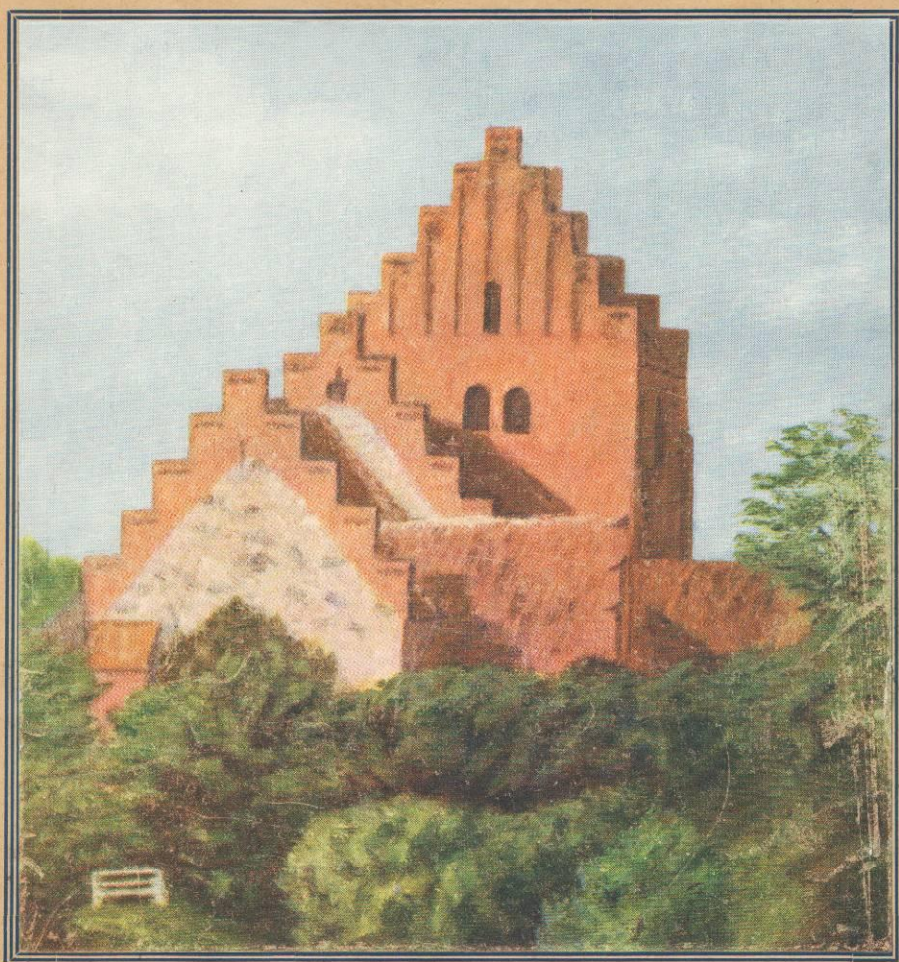

ODSHERRED

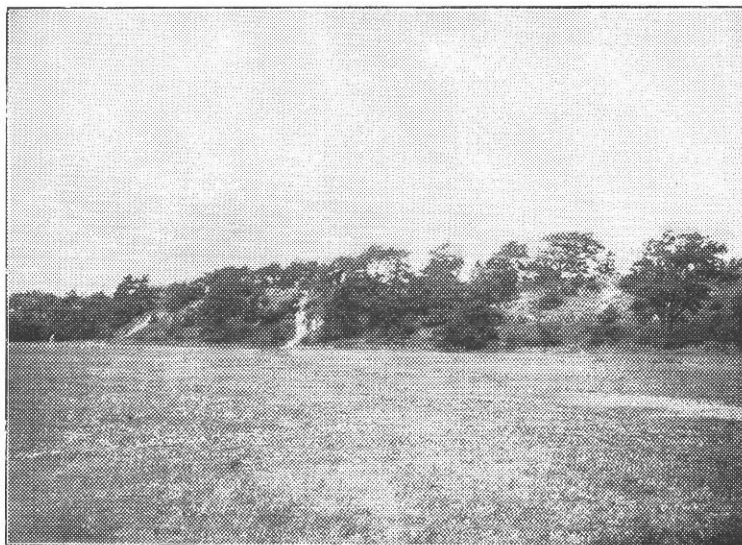
UDGIVET AF TAGE CHRISTIANSEN

— EGET FORLAG —

HOLBÆK AMTSTIDENDES BOGTRYKKERI 1929

ODSHERRED

FORTÆLLINGER OG SKILDRINGER

Højsandet i Rørvig, i hvis Nærhed det gamle Kongetingsted har ligget.

UDGIVET AF TAGE CHRISTIANSEN
EGET FORLAG

1929

INDHOLD:

BARNDOMMENS LAND. Digt af *Tage Christiansen*.

DILIGENCEN. Af *H.*

EN VISITATS. Fantasi af Sognepræst *Isidor Herskind*, forhen
Lumbsaas.

DEN GAMLE PRÆSTEKONE. Af Provstinde *Asta Christiansen*. Ill. efter Malerier af Forf.

PRÆSTEGAARDEN PAA SJÆLLANDS ODDE. Af Sognepræst
R. Skifter-Andersen.

NYKØBING I FYRRERNE. Af Kontorchef *F. v. Holstein*, forhen
Anneberg.

ET GAMMELT BYKORT OVER NYKØBING. Af *J. M.*

BILLEDER FRA DEN GAMLE BY. Tekst af *J. M.*

FAAREVEJLE KIRKE OG LAMMEFJORDEN.

STJERNESKUD. Digt.

DET GAMLE ISØRE TINGSTED. Af Sognepræst *Tage Kjer*.

SVINNINGE MØLLEGAARD. KRITIKEREN CLEMENS PE-
TERSEN OG HANS BERØMTE GÆSTER. Af *Tage
Christiansen*.

TO JULEDIGTE.

Omslagsbillede: HØJBY KIRKE. Efter Maleri af *Tage Christiansen*.

BARNDOMMENS LAND

*Nu kommer de atter, de sollyse Dage,
med Fugle og Blomster og solblaa Luft,
og atter engang vil jeg længes tilbage
til Barndomsdrømme i Blomsterduft.*

*Vil længes mod dengang en Gaard og en Have
var hele den Verden, jeg kunde forstaa,
en Verden, hvor hver Dag var som en Gave,
vi kun faar foræret, imens vi er smaa.*

*En Verden, hvor alle smaa Blomster de groede
og dufted' og visned' alene for mig,
hvor alle de Menn'sker, jeg kendte, var gode,
og sjældent en Skygge faldt over min Vej.*

*— Men Verden blev større, jeg lærte at kende
saa meget derude, hvor alting har Hast;
men lærte saa ogsaa hver Sommer at vende
tilbage til det, der bestandig staar fast.*

*Fra Skov og til Strandbred -- de velkendte Stemmer,
hver Duft og hver Hvissen af Rugstraa i Høst
— det er som et Forraad af Skønhed, jeg gemmer,
det ligger og spirer saa dybt i mit Bryst.*

Tage Christiansen.

❖ ❖ ❖ DILIGENCEN ❖ ❖ ❖

Odsherredsbanens Aabning den 18. Maj 1899 har i fremtrædende Grad bidraget til at vække den almindelige Interesse for den smukke Halvø mellem Isefjord og Sejro Bugt, som med dens mange Indskæringer og Fjorde, de prægtige Skove og Højder med vid Udsigt til alle Sider i Virkeligheden er en af Sjællands skønneste Egne.

Men Odsherred var tidligere meget lidt kendt. Samfærdselsforholdene havde i lange Tider været meget besværlige. Og for den almindelige Bevidsthed stod hele Egnen som et »Sibirien«, en Betegnelse, som f. Eks. »Probenreuterne« — som de Handelsrejsende den Gang hed — gerne brugte, naar de paa Forretningens Vegne maatte ud til Nykøbing.

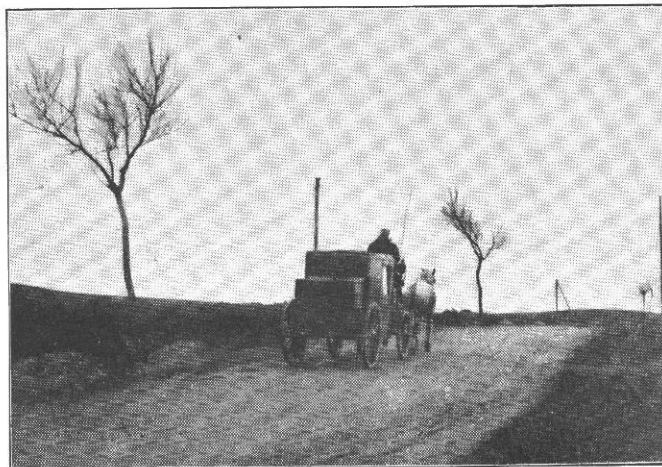
Før Odsherredsbanens Komme var en Rejse ved Vintertid op igennem Herredet visselig heller ikke saa lige en Ting. I Snefog og Uvejr kunde det hændes, at Diligencen kørte fast og med Passagererne maatte ty ind i en Kro eller Gaard eller andet Steds for at søge Hvile.

Endnu vanskeligere for Odsherreds Vedkommende havde Samfærdselsforholdene naturligvis været, inden Jernbanen fra Roskilde til Kalundborg blev aabnet 25 Aar tidligere, den 30. December 1874. Og en Rejse fra København til Nykøbing eller omvendt, for ikke at tale om en Rejse fra Jylland eller det sydlige Sjælland, var ved Vintertid en Begivenhed, for hvis lykkelige Fuldførelse man lagde Planer længe i Forvejen.

En Mand, der som 10 Aars Dreng var kommen i Sorø Akademis Skole efter Sommerferien 1861, har fortalt om sine Oplevelser paa Hjemrejsen til Nykø-

bing ved Juletid. Begyndelsen, Jernbaneturen fra Sorø til Roskilde, hvor han ankom Kl. 10 om Aftenen, gik godt nok, og 2 Timers Ventetid paa Banegaarden i Roskilde fik ogsaa Ende. Men da den 6-sædede Diligence Kl. 12 om Natten kørte frem, begyndte Rædslerne. Det var skingrende Frost, og alle

Vinduerne var fastfrosne. Drengen var kommen i Vogn sammen med 5 gemytlige Prangere, som fortalte Historier og røg Tobak, saa Luften i det snævre Rum efterhaanden blev forfærdelig. Men værre var det, at alle Røgerne spyttede og uafbrudt sendte deres Spytklatter hen paa Ruderne; og da den unge Mand beskedent tillod sig at henstille, om man ikke skulde

gøre et nyt Forsøg paa at faa et Vindue lukket op, svarede der, at det behøvedes ikke: Spyttet løb jo ned i Vinduessprækken. Frygteligt var der; men Køreturen fik jo Ende, og da man efter 4—5 Timers Kørsel naaede Holbæk, og Diligencen fra Nykøbing, der kun havde 4 Siddepladser, i Nattens Mulm og Mørke kørte frem foran Banegaarden, saa var alle Sorger glemte.

Og det var et lykkeligt Øjeblik, naar Postillonen ved Indkørselen til Nykøbing Kl. 10 om Morgenen satte Posthornet for Munden og meldte Ankomsten.

I Sommertiden var Forholdene jo helt anderledes, og Odsherreds Forbindelse med Omverdenen gik langt lettere. Hveranden Dag kom Dampskibet »Frederik VII«, og skønt det paa Vejen havde anløbet baade Gjersbjerg, Frederikssund og Frederiksværk, naaede det dog Nykøbing efter 7 Timers Forløb.

Nu til Dags vilde man sikkert betakke sig for en saa langsom Befordring. Men den Gang fandt man, at det i godt Vejr var en herlig Tur. H.

VISITATS I HØJBY KIRKE

EN FANTASI

Det var en smuk Juni Morgen i Aaret 1540, at en tung Karosse langsomt rullede ind i Højby, hvor alle var paa Benene i Spænding og Forventning. Karossen svingede langsomt om ved Kirkegaarden og ind i Præstegaarden.

Dér havde Præsten allerede staaet længe i den aabne Dør og nervøst gnedet Hænderne mod hinanden, lyttende og spejdende. Og da nu endelig Karossen holdt for Døren, bøjede han sig dybt og hilste den Mand, der steg ud, som: Dr. Petrus Palladius.

Petrus Palladius, Sjællands første evangeliske Biskop, var en anseelig Skikkelse, klædt i lang, sort Præstekjole. Paa Hovedet havde han en sort, oventil ganske flad, Baret. Han bar langt, blondt Fuldskæg, der i lange, bløde Linier naaede ned paa Brystet.

Hans Ansigt bar Præg af Klogskab og Myndighed; men alle vidste tillige at fortælle om hans store Fromhed.

Dr. Petrus Palladius var kommen for at holde Visitats; han havde allerede visiteret i adskillige af Roskilde Stifts 390 Kirker. Maatte han blot beholde sin gode Helsen, kunde ingen tvivle paa, at den virksomme Biskop nok skulde naa dem alle igennem.

Klokken 10 slet skulde Visitatsen gaa an i Kirken. Det vidste alle, og allerede længe forinden kom Folk vandrende dertil. Ved Indgangen bestænkede nogle sig med Vievand, gjorde Korsets Tegn og knælede, og paa Vejen op igennem Kirken korsede de sig ligeledes flere Gange. Andre gjorde derimod intet af dette. Nogle bar Rosenkransen, endskønt de nok vidste, at Dr. Petrus talte strenge Ord imod baade Rosenkransen og Helgenerne. Andre havde af den Grund i Dag ladet Rosenkransen blive hjemme, skønt de ellers altid havde den paa om Søndagen.

Da den store Solskive ved Kirkemuren omsider viste 10, traadte Dr. Petrus ved Sognepræstens Side ind i Kirken.

Langsomt gik de op imod Alteret, fulgt af alle de mange Øjne, og Biskoppen tog nu Sæde i den

brede højryggede Træstol, som efter hans Ønske var stillet hen i Kordøren.

Der var ganske stille i Kirken. Man hørte kun de sidste Klemte af Kirkeklokken. Forunderlig dybe og mægtige Toner; intet Under, at de Højby Folk var saa stolte over deres Kirkeklokke; det sagdes

almindeligt, at det var den største Klokke paa mange Mile, at den kunde høres over hele Herredet; ja, der var endda dem, der paastod, at naar Vinden bar paa, kunde den høres helt over til Sverrig. — Nu var den tilmed temmelig ny, den var jo først skænket til Kirken i Aaret 1518 af de tre gode Mænd: Jens Laursen i Ellinge, Lauris Jensen i Nygarth og Per Degn i Højby. — Der var vel ingen, der var mere stolte over deres Klokke end de Højby Folk, det skulde da være selve Klokkestøberen, den vidt berømte Mester Johannes. — Det var for Resten saa kønt, at Klokken bar Indskriften: »Bed stadig for os«; Skade kun, at denne An-

Biskop Peder Palladius,
der i 1540 fik Højby som sit Sognekald.

modning var rettet ikke til den Herre Frelser, men til Jomfru Maria, thi saaledes var det jo, der stod: »Lovet være du, fromme Jomfru, tilligemed din Søn; du Maria, der er herligere end Morgenrøden; bed bestandig for os.«

— Det skulde blot den højærværdige Dr. Petrus vide, at Jomfru Maria blev saadan lovpriset af denne Klokke, mon han da med samme Andagt vilde lytte til dens Toner?

Da Klokken tav, sang man Salmen: »Vor Gud han er saa fast en Borg«. Der var ikke saa mange Salmer at vælge imellem i »Malmøsalmebogen«, som de brugte, der var ialt kun tretten, og Dr. Petrus havde saa blandt dem valgt at begynde med Dr. Martin Luthers Kærnesalme. — Derpaa talte Dr. Petrus saaledes til Forsamlingen:

»I gode Kristne, som bygge og bo her udi Sog-
nen, giver jeg Eder kærlig til Kende, at vor naadigste Herre, kongelig Majestæt, haver udsdikket mig her omkring Sjællands Land, at forfare udi alle Sognekirker, om en Kristen Almue faar deris rette Føde til deres Sjæls Salighed, som det sig bør, og om den

rette Kirkeskik ved Magt holdes efter hans Naades Ordinans, og hvorledes Almuen laver og lemper sig derefter udi alle Maader.

— Saa er jeg ogsaa hidkommen udi Jesu Navn, at forfare det samme hos Eder; derfor vil jeg handle med Eder, eftersom mit Embede udviser, bedendes Eder kærligt og gerne, at I blive saa længe tilsammen, efterdi at min Leilighed giver sig ikke saa, at jeg kan komme til Eder hvert Aar igen, uagtet jeg inderligen gerne vilde det, og uagtet kongelig Majestæt jo haver givet mig denne Kirke og dette Sogn som mit eget, saaledes at det er mig, der er Eders egentlige Sognepræst.«

— Derefter taler Biskoppen til dem om deres Kirkebygning, hvor skøn den er, med Sakristiet, Sideskibet og Vaabenhuset; det svære, firkantede Taarn, de høje spidse Vinduer og de skønne Krydshvælvinger. Ja, sandelig, det var noget andet end forhen. Der er jo ganske vist ingen tilbage nu, som har set Kirken i dens tidligere Skikkelse; det var jo alt i Dronning Margrethes Tid, vel ved Aar 1400, at den fik sit nuværende Udseende. Men der lever endnu gamle Folk, hvis Bedstefædre eller Oldefædre kunde fortælle om, at Kirken dengang var uden Taarn, uden Vaabenhus, uden Sideskib, ja uden Sakristi, at den kun havde Bjælkeloft og smaa, runde Vinduer, der kun sparsomt oplyste Kirkerummet; at den havde to Indgange, en mod Nord og en mod Syd. Og det sagdes, at saaledes var den blevet opført i Kong Nielses Dage omkring ved Aaret 1130. — Og denne Skikkelse havde Kirken altsaa haft, dengang de to Ridderdøtre, Hr. Ebbes Døtre, dræbte Hr. Bonde og Hr. Schinnild, de to unge Riddere, som havde overfaldet og skændet dem. Første Juledag bag selve Alteret, som de gik omkring ved, da de ofrede Højtidsoffer, stak de to Ridderdøtre de to unge Mænd ned.

Og da var det, at Kirken i syv Aar blev holdt lukket paa Pavens Bud; og man havde maattet opføre Kapeller baade i Lumbsaas og paa Helenebjerg.

Det var tydeligt at se, at Langskibet var ældre end alt det andet, bygget, som det var, af Kampesten fra de mange Høje, som Byen jo havde faaet sit Navn efter; medens alle Tilbygningerne derimod var af Munkesten.

— Ja, Biskoppen havde Ret, det var en skøn Kirke, som den saa ud nu; de skulde da værge og værne den vel.

— Kun kunde Biskop Petrus ikke lide, at Hvælvingerne var prydede med saa mange Helgenbilleder, saasom det gjaldt om at udrydde alt det katolske og papistiske Djævelskab, og han lagde dem da ogsaa indtrængende paa Sinde at stryge dem alle grundigen over med et tykt Lag Kalk, det snarest ske kunde, som de alt havde gjort flere Steder udi Stiftet allerede i deres evangeliske Fromhed.

Men var Billederne ham en Anstødssten, da var

han des gladere for Funten og Alteret. Især stod Funten ham an, saasom den var lige saa gammel som de ældste Dele af Kirken. »Funten staar bagud i Kirken, nede ved Indgangen«, sagde Dr. Petrus; »det er, for at I kan sidde eller staa alle sammen og vende Bagen til Funten, derfor at I skal tænke, det at være nok med den ene Gang, at I er døbt, hver ved sig i Navn Faderens, Sønnens og Helligaandens, saa at I skal aldrig tiere døbes end denne ene Gang. — Alteret derimod staar oven i Kirken for alle Eders Øjne, og I vende Eder op til det, at I skulle komme i Hu at gaa altid til Sakramentet og lade Eder berette, saa længe som I lever paa Jorden. — Ja, saa skal du da og have Vilje til det Ord, som gaar ud af din Præsts Mund. Men haver du ikke det Ord kært, som gaar ud af din Sognepræsts Mund, og kommer du ikke tit i Hu, at du est døbt, og gaar du ikke til Sakramentet, da er det et vist Tegn til, at du est besat med en Djævel udaf Helvede, fordi han sidder ved dit Hjerte og holder dig derfra.« —

Derefter gaar Dr. Petrus over til at tale om Ordenen paa Kirkegaarden, som vel kunde tiltrænges. »Kirkegaarden skal«, siger han, »staa slet og vel renset; det skal være langt fra, at I skal tilstede, der kommer Øg og Fæ paa Kirkegaarden at beskide (med Orlof at sige) og beklikke den Sted, som Eders Forældre ligge og hvile sine Ben udi. — Saa skal I og vide, at paa Kirkegaarden og udi Kirken skal ej den Slemmen og Demmen og Dansen med Pibe og Tromme være, som skede her udi Sjælland inden Kirkedørene og paa Kirkegaarden paa anden og tredie Bryllupsdag; alt dette hørde Djævelen og Helvede til.« —

— Og Biskoppen taler til de unge Karle og Drengene og Pigerne og Møerne; han formaner Folket til at lade deres Børn gerne komme til Sogndegnen. »Lade I ikke jeres Børn lære det gode, saa lære de det onde og blive til Galjebørn, Stejlebørn, Hjulebørn og Sværdebørn, og I faa Skam og Skade af dem, inden I dø af Verden, som I nyssens hørte om den Bengel i Merløse Herred, som i Fjor Sommer spændte en Staalbue og vilde have skudt sin Svoger ihjel, og skød sin egen naturlige, kødelige Moder ihjel, skød hendes Hjerne ud i hendes Hoved.« »Det er bedre, du lader hannem græde, mens han er liden, ellers skal du græde, naar han bliver stor. Tag din Søn og Datter og led dem til Degnen, og vil de ikke, saa slaa dem med Riset.«

»Bønder er Guds gode Folk, naar de have Troen til Jesum Kristum; men I skal se af Eders egne Børn at kunne faa Sognepræster og Sogndegne, desligeste og Borgmestre, Raadmænd og Skrivere. Og have I ikke at føde Eders Børn med, lad dem ikke derfor blive fra Skolen. Faa dem Høkkrogen i Munden og lad dem føde sig selv. Jeg gav selv en Pebling

udi Assens Skole en dansk Hvid, for han skulde lære mig, da jeg selv var en liden Pebling, at gaa om By og tigge Almissee; men han var ikkun min Mester een eneste Middags Stund, siden lærte det sig selv, at jeg turde ikke give mere ud derfor.«

— Strengest er dog Biskoppen imod Troldkvinde-erne. »Der skal ages et Hundred Læs Ved til hendes Rumpe, at hun kan faa en sviende Hale, som hun haver fortjent. Du maa ikke tie med nogen Troldkvinde; de faa nu deres rette Løn; de kan nu ikke længer bare dem udi denne klare Evangelie lyse Dag. De brændte jo tilforn en Hob af dem udi Malmø, udi Køge og andensteds; og høre vi nu, at der sidder atter en Hob greben af dem udi Malmø og skal brændes. Udi Jylland og Smaalandene er de paa Jagt efter dem som efter Ulve, saa der blev paa Als og de andre smaa Øer nylig grebet og brændt tolv og fyrretyve Troldkvinde. Men hav ikkun Tro til Gud, og hvad skal det gælde, at ingen Djævels Troldkvinde skal kunne gøre dig Skade, enten paa din Mælk eller dit Smør, heller dit Mændhel eller Førlighed. Saadan Troldkvinde kommer til din Ko, hun gaar for din Ko; hun gaar bag din Ko, skal kysse den for, skal kysse den bag, skal primsigne den; hun kan signe for den kolde Ild, hun kan signe for den hede Ild; hun kan signe for Jegt og Sligt, hun ved saa mange Remser, som Djævelen og Munkene har lært hende:

Mari gik at veje,
da kom de tre Meje,
og den Herre Jesus Krist,
og St. Hans, Evangelist,
Melcher, Jesper, Balzar,
Jesus Maria, Anna —

eller:

Hjælp os nu det hellige Kors
og det blakkede Hors
og den Åleglib,
som Gilden gjorde rig, kyrieleis.«

Vel kan din Ko faa det bedre, men din Sjæl for-
dømmes med din Signelse.« —

— Derpaa taler Biskoppen om at give Almissee til de fattige og om deres Sognestævne. Han siger: »Eders Sognestævne er Eders Raadhus; der skal Kirkeværger være hver Søndag, enten udi Vaabenhuset eller uden for paa Kirkegaarden, om nogen haver noget der at handle. Og naar I Kirkeværger kan spørge nogensteds udi Eders Sogn, hvor to haver undsaet hverandre og vil slaa hverandre ihjel, da skal I straks om Søndagen tage dem for Eder paa Eders Sognestævne og tale dem imellem, to eller tre om den ene, og to eller tre om den anden, og drager deres Hjerter tilsammen og lægger deres Hænder tilsammen og forliger dem igen.«

Visselig, det var skøn Tale, Biskoppen førte. Og saa dejligt han sluttede:

»Jeg skal intet have af Eder for min Umag uden Kærlighed. Den vil jeg ogsaa gerne bevise Eder igen. Min Herre og Konge forsørger mig — næst Gud — min Føde og Klæde for. Saa betakker jeg Eder nu kærligt og gerne, at I haver nu saa længe siddet stille og hørt, hvad jeg havde at befale Eder paa min Herre og Konges Vegne, forhaabende, at I tage alle Ting udi den bedste Mening og intet lægge ud til det værste, som hine ugudelige gøre, dem vi have intet at skøtte, Gud være lovet. Hvo, som vil spotte, saa spotte han; der kommer vel Ild i Spotterens Hus og brænder Spotteren inde. Jeg er tilfreds med alle de Løgne, som de kan tænke op og øse ud om denne min Visitats; thi det koster mig Liv og Helbred, som jeg sætter gerne til herude, paa det at jeg kan tjene min fattige Næste.

Vor Herres Jesu Naade og Miskundhed og Fred være over Eder alle sammen til evig Tid, Amen.«

»Ville I nu vel bede en Fadervor for hver den, som er besat og fattig og syg, og for Eder selv, at I maatte begribe og mærke, hvad som I haver hørt i Dag, og beder over alt for en stadig Fred, og at vi maatte den retteligen bruge. Siger alle af Hjertet: Fader Vor etc. Nu vor Herre Jesum befaler jeg Eder alle sammen! Far vel, kære Børnlille! Gud bevare Eder inden sin Naade. Amen.« —

— — —

— Der gik et Brus over den store Forsamling, da Biskop Petrus Palladius sluttede sin lange Tale. Der var ingen, der vidste, hvor længe den havde været, thi den havde fængslet dem alle, og den havde været saa let at fatte. Tilvisse, det var noget andet end det latinske Præk, som de for kun fire Aar siden havde maattet høre paa bestandig.

Til Slut sang de atter en Salme, efter at Biskoppen havde opfordret dem til at synge kraftigt med efter Rimet: »Jeg sjunger det bedste, som jeg kan, derfor straffer mig ingen Dannemand«. Det var ligesom Begyndelsessalmen ogsaa en af Malmøsalmebogens 13 Salmer, det var Salmen:

»Fra Verden har jeg vendt min Hu,
til dig min Længsel higer.
O, Herre Gud, bevar mig nu,
at aldrig jeg dig sviger;
Vis mig den Vej, som jeg skal gaa,
lær mig i Sandhed fast at staa
trods Fjenden, som mig frister.«

— Atter gik Biskoppen ned igennem Kirken, fulgt af Præsten; og langsomt bevægede den store Menneskestrøm sig nu ud af Kirken under dyb Tavshed.

Men udenfor Kirkedøren lød der alt en stærk Summen af Stemmer. Sært var det med den Forundring, der maledes sig paa alle Ansigter, da de ved Kirkemurens Solskive opdagede, at Klokken var halvgaan 3.

I Grupper fjernede Folk sig langsomt. En af Grupperne stod endnu helt oppe ved Kirken, det var de tre alderstegne Mænd: Per Degn, Lauris Jensen og Jens Laursen, de samme tre, som i Forening havde skænket den store Klokke til Kirken.

Per Degn trak de to andre med sig tilbage i Kirken. Herinde satte de sig og Per Degn sagde med sagte Stemme til de to andre: »Tand for Tunge, Godtfolk; vi tre kan vel stole paa hverandre. Og for Eder vil jeg da tilstaa, at det skar mig udi Hjer-
tet, da Biskop Peder befaled, at vore skønne Billeder her udi Loftshvælvingerne skulde overstryges med et tykt Lag Kalk. Jeg er kuns en ringe Mand og forstaar mig lidet paa, om det er Papisme og Djævelskab. Men det er kuns med grædende Taarer, at jeg tænker paa, at disse dejlige Billeder skal forsvinde. Var det endda Prædikestolen, saa liden og skrøbelig den er, den synes mig snarligen at burde afløses af en større og skønnere. Men at disse skønne Billeder skal forsvinde: St. Laurentius, der ristes til Døde, og St. Erasmus, hvis Tarme drejes ud af ham paa en Vinde, og St. Olafs Sejlads, og St. Mikael, og St. Jørgens Kamp med Dragen, og Ridderen og Døden, og Sjælen, der vejes, og alle de andre. Og der blinkede en Taare i Per Degns Øjne.

»Slaa jer til Taals«, sagde Jens Laursen fra Ellinge, »det er vel saa, at kommer der Kalk over dem, da forsvinder de, men kuns til en Tid; den Kalk kan vel tages bort igen, og hvem véd: nye Tider, nye Skikke; kanske kan de engang paany staa frem ud af deres Grav, ret som vi selv skal staa op af Graven, ligervis som Vor Herre Jesus udi Paaskemorgen«.

»Det var saa sandt et godt Ord, I dér taled, Frænde«, sagde Lauris Jensen fra Nygarth, »og der er da og mere at glædes over. Vi faar da Lov at beholde vor skønne Altertavle, endog den er saa fuld af Billeder, som er saa dejlige at anse paa den stærke, gyldne Baggrund; og den kan saavist ingen Biskop tage fra os, saasom det er vor Herres og Frelsers eget Jordeliv, den fremstiller«.

De tre Mænd saa op mod den store Altertavle, og netop i dette Øjeblik faldt Eftermiddagssolen stærkt og klart ind over den og belyste den store Tavle i Midten, med Korsfæstelsen, og begge de tredelte Fløje; den til venstre med de tre Billeder: Bebudelsen, Fødselen i Bethlehem og de hellige tre Kongers Besøg, og den til højre med de tre Billeder fra Herrens sidste Dage: Gethsemane, Fremstillingen for Pilatus og Vejen til Korset.

»Ja«, sagde Per Degn, »den lader de os visse-
lig beholde, tager de end vore Helgener, og Billederne, og Rosenkransene. Og Solen, hende kan de heller ikke tage fra os, Herren være takket og prisat«.

De tre Mænd rejste sig og gik ud af Kirken. Ved Afskeden udenfor vendte de sig endnu engang og kastede et Blik over hele den anselige, skønne Bygning, med de store Takker paa Gavle og Taarne. Derpaa nikkede de til hverandre og gik hver til sit.

Det var Aften. Petrus Palladius var vandret alene ud, han trængte højlig til Ro og Hvile. Nu stod han oppe paa Ellingebjerg, hvorfra han saa Solen som en gylden Kugle gaa ned bag ved den store Kirke, der laa dér saa skønt mellem de høje Træer.

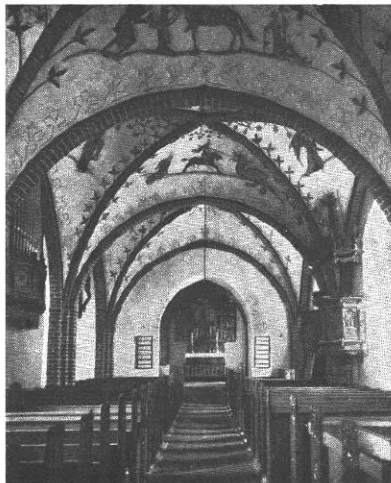
I det fjerne lød Byhyrdernes Raab og Kvægets Brølen, ellers var alt stille. —

Hvor vemodigt at tænke paa, om det altid skulde gaa efter Ordet, at »hvor Gud faar bygt en Kirke, dér vil og den Lede have sit Kapel hos«, og om det og var sandt, at »heller gaar man lang Vej til Djævelens Kapel, end kort Vej til Guds Tempel«, da blev visselig hans egen Arbejdsdag baade trang og lang.

»Men«, sukkede han da, »er end Dagen aldrig saa lang, Aftenen kommer dog«. —

— Ret nu begyndte den dybe Klokke at ringe Solen ned. Da forstummede Byhyrdernes Raab, og Petrus Palladius blottede sit Hoved og foldede sine Hænder, mens hans Blik søgte op mod den gyldne Aftenhimmel.

Isidor Herskind.

Højby Kirke.

DEN GAMLE PRÆSTEKONE

AF ASTA CHRISTIANSEN

Sommersolen sendte sine varme, glade Straaler ind over den lille Have, som omgav den gamle Præstekones Hus. Frugttræerne stod dryssende fulde af lyserøde Blomster, hvor Bier fløj summende ind og ud. Hvide og blaa Sommerfugle flagrede om i det store Blomsterbed foran Havedøren, satte sig snart paa en Hjertebloomst, snart paa en Akeleje og fløj saa videre — helt op paa Husets Tag, hvor Gloire-Roser slyngede sig op over Tagrenden og laa som duf-tende Buketter mellem de røde Tagsten.

Og Sommervinden gav et let Pust til alle Blomsterne; de blev som forfriskede deraf, levede op af den varme Døs. De saa' mildt nikkende til hinanden, og den hvide Pæon, som ragede længst op, pustede hen til de andre:

Jeg har staaet i en herlig Præstegaardshave langt borte herfra — jeg er bragt hertil som et Minde. Jeg har oplevet meget, set meget —, og alt i Sommersol. Aa, al den Sol, jeg har set!

Den knejsede af lutter Fryd over sit rige Liv.

De smaa, spanske Valmuer bøjede deres lange, tynde Stilke — de var saa beskedne og hviskede stilfærdigt.

Vi er en Gave; vi er kommen hertil i et Brev. Vi var saa smaa og ubetydelige, men se, hvor vi er mange, og hvor vi lyser op i det grønne.

Et Præstegaardsminde! summede Humlebien inde i den gule Mahognibloomst.

Minder! Minder! nikkede de store, hvide Anemoner; og efterhaanden blev der en Hvissen og Viften, en Hvislen og Pusten mellem alle Blomsterne — for hver især havde sin Historie.

Vi har det dejligt her, sagde de alle, vi fandt Forstaaelse; det har været et Solskinsliv, vi har ført her, hvor kærlige Øjne hvilede paa os.

Solsorten sad oppe paa den hvide Skorsten og fløjtede sin gladeste Sommervise. Det var lange, rene Toner. Maaske sang den for sin Mage dernede i Elmhækkens Rede — men dens jublende Toner gik ogsaa ind i Menneskehjerter og gjorde dem bløde og gode. En svag, lys Røgsky slog op i den rene, blaa Luft og blev til ingenting.

Og Solsorten sang videre paa sin lange Elskovs-vise. Men Graaspurvene holdt til under Tagskægget; de havde travlt med at forbedre Rederne. De kvadrede om Kap og fløj hen i Hyldetræet uden for Præstekonens Sovekammervindue. De pippede, lagde Hovedet paa Siden og kiggede nysgerrigt ind ad Vinduet.

Jo — hun ligger der endnu — ligger, som hun plejer, stille og taalmodig. Kom bare helt hen i det aabne Vindue. Nej se, der staar en lille Pige ved Sengen — ja, hun har været her før. Se, hvor hun vifter Fluerne bort fra den syges Kind og glatter hendes graa Haar. Lad os rigtig synge for dem.

Og Spurvenerne samledes i et kvadrede Kor, der lød ind i det lavloftede Soveværelse, hvor den syge maatte vende sig i Sengen og udbryde: Hvor er de dog glade, de søde smaa Fugle! Ja, sagde den lille Pige,

og der er saa dejligt ude i Haven. Bare du dog kunde se det altsammen.

Hun saa bedrøvet paa sin syge, gamle Mormor.

Aa, sagde Præstekonen ligesom trøstende, jeg ved jo, hvordan det hele ser ud, jeg kender det jo. Har du set, der er sytten udsprungne Valmuer i Dag? Forglemmigejerne dækker hele Stenbroen. Roserne er ogsaa dejlige — der staar altid en Buket herinde. Der er saa mange udsprungne oppe paa Taget — i Gaar var der fjorten. Og har du set min Kongelys? Den er godt 3 Alen høj og blomstrer forneden.

Den lille Pige forstod, at hun ikke skulde beklage. For at opmuntre satte hun sig ind ved Mormors gamle Klaver og spillede:

Hvor Skoven dog er frisk og grøn —

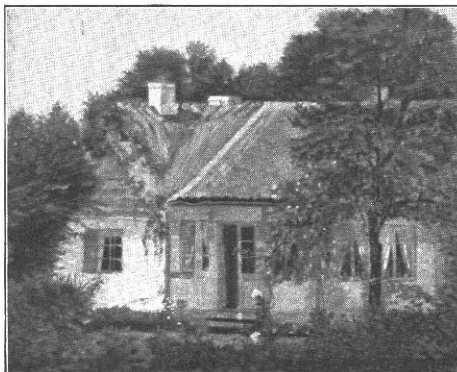
Saa smilede den gamle Præstekone og sagde:

Det var Ret! Nu fører du mig lige ind i Skoven.

Solen sendte en skraa Straale hen over Sengen; den strejfede den syges Kind, men hun flyttede sig ikke.

Lad Solen blot skinne, mens jeg har den herinde; det er ikke saa længe. —

Snart var den borte — og den lille Pige var borte; Fuglene kvadrede Godnat, og Dagen var til Ende. —

Kapellanboligen i Grevinge.

Men det blev Dag igen, og den gamle Præstekone laa, som hun plejede, blev passet og hygget om, var tilfreds og taknemlig. Hendes Tanker var ofte paa Flugt, de laa ikke i Dvale, men var klare som altid. Hun mindedes de Sommerdage, da hun, hendes Mand og Børn boede her i den lille Kapellanbolig, inden de flyttede ind i Præstegaarden lige ved Siden af. Det havde været en Forventningens Tid, ret en Foraars-tid, og glade var de den Dag, da den gamle tjærede Port aabnede sin Favn for »den unge Præst« og bød ham og alle hans ind i Præstegaarden, ind i det ukendte Land, hvor ingen vidste, hvad Livet vilde bringe. Og der havde de arbejdet sammen, haft deres Glæder og Sorger, hejst Flaget højt til Tops paa lyse Solskinsdage og sænket det i tunge Dage.

Og Aarene var løbet — hastigere og hastigere — indtil den Dag kom, da den gamle, skæve Port atter aabnede sine skrøbelige og lappede Fløje for »den gamle Præst« og hans Hustru og langsomt lukkede sig efter dem med en vemodig Knagen i de slidte Hængsler.

Arbejdsdagen var til Ende. Det, der nu skulde komme, var dette:

Sol i Aftensvale

lær mig den Kunst at dale — thi baade var det en Kunst og

en Naadegave at kunne »dale« ret og harmonisk uden Suk og Klage og med Haab om en ny Morgenrøde. Præstekonen var blevet den sidstlevende af Ægtefællerne. Hendes Legeme var da gammelt og skrøbeligt, men Sjælen var ung og levende, og hendes vaagne Sans fandt Midler til at udnytte Tiden.

Hun lærte sig selv endnu flere Salmer, end hun i Forvejen kunde — det var godt at have et Forraad, hvis der kom en Tid, hvor man ikke kunde læse. Venner skrev til hende og bad om Trøst og Raad, om at blive indesluttet i hendes Bøn. Tillid og Kærlighed strømmede ind over hende; hun følte sig rig, glad og taknemlig. Og ud af det altsammen voksede Ydmygheden sig stærkere og dybere ind i hendes Hjerte.

Men naar Stilheden bredte sig om hende — den uendelige Stilhed, som kunde minde om Evigheden — da tog hun i Tanken frem for sig den store Livets Bog og granskede dybt i dens Blade. Hun spurgte sig selv: Hvad har du gjort de mange Aar, du har i Verden levet?

Hun fandt vel Blade med lyse, rene Tanker, gode Forsæt og ærlig Vilje — men der var ogsaa Blade

fulde af Anklager, og Bogen var svær at komme igennem. Men hun kom igennem den, kæmpede sig frem i Bøn, hun fik Vished om Guds Naade, saa da hun vendte det sidste Blad, stod der paa det kun det ene Ord: Tak.

Den gamle Præstekone laa til Sengs til Stadighed, Dage gik, Dage kom, den ene omtrent som den anden. Men hun kaldte dem hverken graa eller kedelige, selv om hun nu slet intet kunde foretage sig; hver Dag havde sin Oplevelse og sit Lyspunkt. Hørte hun Gangdøren knirke og Laasen skringe, da glædede hun sig, for saa vidste hun, der kom nogen til hende. Hun ønskede ligefrem ikke, at Laasen skulde smøres, for Lyden af den var blevet hende en kær Budbringer.

Hvor var det hende en Glæde at se et venligt Ansigt titte ind ad Døren.

Goddag! Hvordan gaar det? Er Tiden meget lang?

Nej, slet ikke. Jeg har det jo godt, bliver udmærket passet, har, hvad jeg behøver, og selv nu, Legemet er skrøbeligt og udslidt, saa ligger jeg dog og er saa indvendig glad. Jeg har saa meget at sige Tak for.

Og hendes Øjne kunde endnu straale af indvendig Glæde og af Taknemmelighed over de kære Besøg, hun fik. Nu for-

stod hun først for Alvor, hvad det var for de syge og gamle at se et mildt og venligt Ansigt, føle et venligt Haandtryk og høre et kærligt Ord.

Selv fik hun endda meget mere end det.

Snart kom een med en Buket; snart blev en Potteplante sat ind til hende — eller andre Kærlighedsbeviser. Altid var der fuldt af Blomster ved hendes Seng — ikke blot omkring hendes Fødselsdag ved Midvinter — nej, hele Aaret — og Aar for Aar.

Ikke alle kom til den syge Præstekone for at bringe Trøst; nogle kom for at søge den hos hende. Og aldrig gik de »tomhændede« hjem. Hun vidste Raad for alt, ogsaa for Livets Bekymringer.

Jeg kender dem selv, jeg forstaar dem, — men se at blive større end det, der møder Dem, og prøv paa at gøre Bekymringer til Bøn; saa forsvinder de, fordi Gud tager dem paa sig, og De skal se, De bliver tryk og glad.

*

En Dag var der særlig Feststemning over den gamle Præstekone. Stuerne var pyntede med Blomster, og i Køkkenet duftede det af gode Sager.

Den gamle Port.

Det var altid en glad Dag, naar der ventedes Gæster, men denne Gang var det meget sjældne fremmede, der skulde komme — Præstekonens to Søstre.

Vinduet stod aabent ud til Hyldebusken, Spurvvene kvadrede deres vante Vise, og ovre fra Præstegaardens Konfirmandstue lød Sangen gennem de aabne Vinduer, saa den syge kunde høre Ordene:

Gudskelov! for Dag, der gaar, og for den, der kommer.

Og hun nikkede ved sig selv. Det var netop saaledes, det skulde være: hver Dag sin Tak.

Og Vinden bragte et Pust ind til hende fra hendes gamle Have; hun kendte Suset i de høje Lindetræer, og hun mindedes de Dage, da hun sad i Grotten under dens Kroner, omgivet af alle sine kære. Det var den Gang!

Men Gudskelov! for Dag, der gaar, og for den, der kommer. Hun tænkte som Hørren i Andersens Eventyr: Det gaar bestandig fremad til noget bedre — og jeg er en af de aller lykkeligste.

Gangdøren knirkede og knagede, det puslede derude — og saa stod de hos hende, de kære Søstre med de milde Øjne, som engang havde straalet i Ungdommens Glans, men nu havde faaet et mere vemodigt Præg efter den lange Livsdag.

De talte om nyt og gammelt — men mest om det gamle. Husker du? — og husker du?

Minder blev draget frem, Taarer viskedes af, og atter spurgte de:

Kan du huske? Kan du huske?

Ja, de huskede det altsammen derhjemme i den lyse Præstegaard, naar Ungdommen samledes om Musikkens Toner, naar Sangen lød, og Glædens Harpe var stemt.

Husker I Sangene? Husker I den og den?

Og det gamle Klaver maatte holde for med sine spinkle, lidt forstemte Toner, mens de gamle Sange lød fra de Stemmer, der engang var sprudlende unge og friske, men som nu havde mistet den gamle Klang.

Der var Vemod over Sangene — men lyde skulde de. De vidste alle, det var deres sidste Fælles-sang.

Tankerne vendte tilbage til Nutiden og gik et Stykke videre frem. Saa sang Søstrene:

En liden Stund
i Rosens Lund
og evig i Gudshaven,
saa Høsten her
og Vaaren der
er dog nok værd en Vinternat i Graven.

*

Kastanietræet, som stod paa Vagt mod Østenvinden i den lille Have, havde klædt sig i sin Efteraarsdragt. Bladene skinnede i brunt og gult; de var tynde og saftløse inde ved Stilkene; saa snart de rørte ved hinanden, gik de løse og dalede ned som gyidne Masser.

De grønne Frugtkapsler faldt til Jorden med et Plump, og de blanke Kastanier rullede hen ad Gangen.

Havens Blomster stod i deres fine Efteraarsfarver, og Solsorten sang, som den havde gjort det hele Sommeren, fra Kanten af den hvide Skorsten — sang saa smukt som nogen Sinde og vendte sit Næb lige op mod Himlen, som havde dens Toner Ærinde helt derop.

Spurvvene flyttede lidt paa sig i Hyldebusken, de kunde intet se gennem Vinduet.

Men indenfor laa den gamle Præstekone med lukkede Øjne og kolde Hænder. Hun havde draget sit sidste Suk — let og stille sov hun hen.

En fin Regn begyndte at drysse ned — det var Jordens blide Vemodstaarer over, at den ikke mere ejede dette fromme, bedende Menneske, som havde tænkt paa alle dem, hun levede iblandt, med saa stor en Kærlighed, at de var blevet som en Del af hende selv.

Havedøren blev aabnet, og en Kiste blev baaret ud. De hvide Anemoner stod vendt imod Døren — mod Vest, hvor Solen sidst havde kysset dem — de rystede med deres lyse Klokker, og Bladene sitrede; det var, som om de bævende spurgte:

Kommer du nu endelig! Vi har ventet dig saa længe — i hele Aar —, vi har savnet dine milde Øjne. Kommer du nu?

Men Kisten blev baaret hen over Havens blad-dækkede Gange, ud gennem den lille Laage, som kun nødig aabnede sig, — rundt om det lille Hus med de mange Minder — og ind paa Kirkegaarden gennem den gamle tjærede Port, som nu for sidste Gang lukkede sig efter den gamle Præstekone.

Men Solsorten havde endnu en Tone tilbage — den lød som et ømt Farvel, der gik over til en endeløs Tak.

PRÆSTEGAARDEN PAA SJÆLLANDS ODDE

Da gamle Præstegaarde er snart sjældne her i Landet. Mon der er stort flere tilbage end et Par Hundrede? Man har pludselig opdaget, at de snart er helt ved at forsvinde — i alt Fald de rigtig gamle —, og derfor er der fra Nationalmuseet sat Undersøgelse i Gang for at bevare de ejendommeligste iblandt dem. Til disse hører den gamle, ærverdige Præstegaard paa Sjællands Odde.

»Hist i Nord gaar Odden ud mellem høje Bølger«,

saaledes synger Grundtvig, og her, midt paa den lange Strimmel Land, — midt paa Odden —, ligger den gamle Præstegaard.

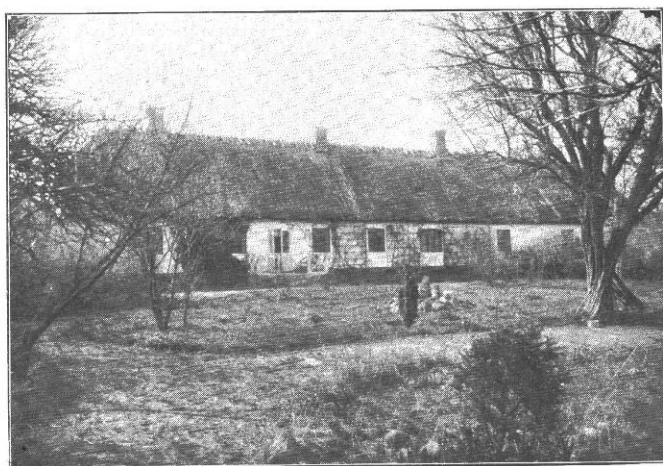
Fra de høje Bakker ved Lumbsaas — i østlig Retning for Odden, ad Nykøbing til, har man et ejendommeligt Syn, naar man skuer ud over den lange, kun en Fjerdingvej brede Odde, der snor sig lige ud til Gniben — det vestlige Punkt.

Langs Kattegat kører man lige til Præstegaarden, som er let kendelig paa Afstand paa Grund af de høje Træer, hvoraf der ikke ellers findes mange paa den Egn. Odden ligner heri det skovfattige Refsnæs. Underligt nok er »Sjællands Skagen«, som Odden ofte bliver nævnt af de mange Turister, som gæster den, fejlagtig opfattet af mange som sandet og ufrugtbar. Sandheden er tværtimod den, at det meste af Jorden dér hører til det allerbedste og mest frugtbare i hele Danmark.

Odden Præstegaard hører ikke til de anseligste i Landet, men den har helt igennem bevaret sit gamle Præg, og den er overordentlig hyggelig, saadan som alle gamle Præstegaarde. De lange, gamle Gaardlænger viser, at der endnu hører megen Jord til — ca. 70 Tdr. Land og endda af god Jord. Stuehuset, som snart er 200 Aar gammelt, er opført efter en Ildebrand. Den Gaard, der da brændte, var opført 1631 — ogsaa efter en Ildebrand, da Hr. Anders Grønberg var Præst paa Odden. Den nuværende Præstegaard staar anført som opført af Bindingsværk 1732. 1867 blev den restaureret, og 1913 fik den ved en ny Reparation sin nuværende Skikkelse.

Under alt dette har Gaarden omtrent bevaret sit gamle Præg. De smaa Vinduer, hvoraf enkelte er erstattede af 3-Fags, og alle Stuerne med solide, svære Bjælkelofter, er alle bevarede i deres oprindelige Form. Mange Præster har boet i de lave Stuer gennem Tiden. Mest kendt er Johan Grundtvig, som var Præst paa Odden fra 1766—1776, N. F. S. Grundtvigs Fader. Han fik Præstekaldet paa Odden som sit første Embede, men mange Præster blev gamle paa Odden Sogns Præstekald, som med sit store Jord-

tilliggende oprindelig har været et ganske godt Embede i økonomisk Henseende. Gaarden ligger lunt, nede mellem Bakkerne, og meget af Havet ses ikke fra den, skønt det er lige ved. Som det gerne er ved Præstegaarde, der er udsat for Vinde, er der plantet et Skovbælte i den nordlige Del af den store, skønne Have med ærverdige gamle Træer: Elm, Ask og Bøg, mærkeligt nok ingen

Ege. Et gammelt Valnøddetræ, plantet af N. F. S. Grundtvigs Moder, staar endnu, plomberet og stærkt ludende ind over Haven, men endnu med rigt Løv og Frugt. — Fra en Høj i Haven kan man se ud over Sejrbugten til den ene Side og over Kattegat til den anden Side. —

Fra Præstegaardshaven har man en smuk Udsigt over et kønt lille Moseparti til den smukke Kirke, der er kamgavlet og rødkalket, beliggende midt imellem kæmpemæssige, forvredne Elmetræer. Den er heldigvis ikke skæmmet ved Tilbygninger i fremmed Stilart.

— Særlig i Forsommeren, en stille, varm Dag, er der noget i høj Grad idyllisk over den gamle Præstegaard med sine efeuomslyngede Mure og alle Træer og Buske i fuldt Flor. Mens Skovduen kurrer i de gamle Elmetræer og Gøgen og andre Fugle lader deres Stemmer lyde til Akkompagnementet af den dybe Glasklokkelyd, som Peder Oxes Frø, der er saa sjælden her til Lands, frembringer, har vi her et Stykke Romantik, til hvilken der vanskeligt findes Mage andre Steder i Danmark.

R. Skifter-Andersen.

NYKØBING I FYRRERNE

AF F. VON HOLSTEIN

Da min Fader, Kaptajn A. F. v. Holstein, den 1. April 1845 steg ud af Diligencen paa Nykøbing Gade, hvor den originale Konsul Boyesen var den første, som bød den ny Postmester Velkommen og viste ham Vej til Gæstgivergaarden, tænkte Fader sig ikke, at han skulde komme til at tilbringe Resten af sit Liv og en Gang lukke sine Øjne i denne lille, ham hidtil ganske ubekendte By.

Postmestergagen var ringe; og Arbejdet har sikkert nok til at begynde med været let overkommeligt. Nykøbing havde den Gang knapt 1100 Indvaanere, og Post kom der kun to Gange ugentlig med Diligence fra Holbæk. Før Frimærkernes og den ensartede Portos Indførelse over hele Landet i 1851, blev der skrevet forholdsvis faa Breve. Det var en Begivenhed at faa Brev. En af Faders nærmeste Forgængere var Distriktslæge Lind, der, som det synes uden Vanskelighed, havde forenet Bestillingen som Postmester med sin Lægevirksomhed. Postbud eller Litsenbroder, som det den Gang hed, holdt Doktor Lind naturligvis ikke. De faa Breve, der kom med Posten, uddeltes af hans Datter Eva, den af alle gamle Nykøbingensere senere saa velkendte »Jomfru Lind«. Naar hun efter Postens Ankomst med sin Sypose gik hen ad Gaden, stod Folk i Vinduerne for at se, til hvem Jomfru Lind havde Brev i sin Pose, og spekulere over, fra hvem Brevene kunde være.

Pakker sendtes sjældent med Posten. De sendtes i Almindelighed »ved Lejlighed« med Skipperen eller Baadføreren paa en af de mange Smaabaade, som den Gang besørgede Trafikken mellem Nykøbing og København.

Af Aviser eksisterede den Gang egentlig ikke andre end Berlingske Tidende, som i selve Nykøbing samt i Omegnens Herregaarde og Præstegaarde holdtes i nogle faa Eksemplarer. Bønderne, af hvilke over 500 den Gang var Fæstere paa Ods Herreds Gods, »kongelige Bønder«, som de kaldtes, holdt ikke Aviser.

Først i 1848, da de store Begivenheder optog alle, og Egnens Beboere satte sig i Bevægelse for at faa hyppigere Post — et Ønske, som for saa vidt blev imødekommet, som der nu hver Tirsdag kom ridende Postillon, medbringende Breve og Aviser — begyndte man ogsaa i videre Kredse paa Landet at holde et af de mange Smaablade med Efterretninger og Billeder fra Krigen.

Lige til 1850 blev der i Nykøbing, som i alle andre Købstæder, opkrævet Konsumtionsafgift. Alle Adgange til Byen var spærret af Bomme; og ikke

et Pund Smør eller en Snæs Æg, en Side Flæsk eller en Skæppe Kartofler kunde uden Afgift føres ind i Byen.

Overkrigskommissær (senere Justitsraad) Schepelern var Inspektør ved Told- og Konsumtionsvæsenet, medens Kammerraad Jakobs var Kasserer ved samme. Under dem sorterede en Del Betjente, de saakaldte »Posekigere«, hvis Pligt det særlig var at undersøge ethvert Køretøj, Wiernervogn eller Arbejdsvogn, der skulde ind i Byen. Først i Aaret 1850 blev den generende Konsumtionsafgift ophævet over hele Landet. I Nykøbing var den lille Accisebod (Sisseboden), som lige til de senere Aar har ligget paa Engen Vest for Havnevejen, det sidste Minde om »Posekigerne«.

Nykøbing var den Gang en rigtig Embedsmandsby. I Forhold til sin Lidenhed havde den mange Embedsmænd. Og i Modsætning til Forholdet 20—30 Aar senere, da Købmændene ogsaa i rent selskabelig Henseende var de førende, var i Fyrreerne Embedsmændene de toneangivende i Byen.

Blandt Embedsmændene skal foruden de alt omtalte nævnes Byfogeden, Kancelliraad Claus Bang, der tillige var Vejermester og Overmaaler og derhos Stænderdeputeret. Bang, der havde været Byfoged i Nykøbing siden 1834, blev i 1850 forflyttet til Holbæk som Herredsfoged i Merløse og Tudse Herreder og afløstes i Nykøbing af Byfogeden i Løgstør, Kancelliraad (senere Justitsraad) Svanenskjold, med hvem den siden saa velkendte og afholdte Prokurator Lunø fulgte som Fuldmægtig.

Sognepræst for Nykøbing og Rørvig var indtil 50'erne, da han forflyttedes til Nakskov, Provst Chr. S. Petersen. Den eneste Læge ikke blot i Nykøbing, men formentlig i hele Odsherred, var i en lang Aarrække Distriktslæge E. Kongsted († 1858).

Paa Landet havdes den Gang sjældent Brug for Læge. Man hjalp sig gerne med en »klog Kone«. Og det skulde næsten være paa det alleryderste med en Patient, naar man spændte for og kørte til Byen for at hente Doktor. »Kloge Karen« i Staarup, der kurerede alle Slags indvortes Sygdomme ved at læse i Bibelen over Patienten, havde i mange Aar stor Praksis, medens Røgter Jens Terkelsen af Anneberg Huse, der nærmest gav sig af med boldne Fingre og lignende ydre Skavanker, havde Ord for at være en habil Kirurg.

Et betydeligt Embede var, lige indtil Krongodset med Undtagelse af det betydelige Skovdistrikt blev solgt ved Midten af forrige Aarhundrede, Inspektoratet over Ods Herreds Gods, som omfattede alt

Bøndergods i Herredet uden for Faarevejle, Hørve og Vallekilde Sogne. Kongelig Godsinspektør og (efter Godsets Salg) Amtsforvalter var Etatsraad J. Petersen († 1859), som havde Kontor og Embedsbolig i »Kongens Gaard«.

Til Embedsmændenes Kreds maa den Gang ogsaa henregnes Prokurator J. P. Bagger og Apoteker Degn.

For 80 Aar siden og endnu langt senere betragtedes Nykøbing i mange Kredse for et skrækkeligt Hul og hele Ods Herred som et rent Sibirien. Nykøbing laa jo langt fra Hovedstaden, og Forbindelsen med Omverdenen var den Gang besværlig og omstændelig. For Postens og Persontrafikkens Vedkommende vedligeholdtes den regelmæssige Forbindelse kun ved den to Gange ugentlig fra Holbæk kommende Diligence, der var 7—8 Timer undervejs.

De faa af Byens Beboere, der havde egen Vogn, kørte gerne med den til Holbæk og videre til Roskilde, hvorfra Jernbanen til København blev aabnet den 27. Juni 1847. Den sædvanlige Vej for alle, der ikke selv holdt Vogn, og hvem det ikke passede at vente flere Dage paa Diligencens Afgang, tog over Kongsøre med Færgebaad til Tudse Næs, med Vogn over Næsset og med ny Færgebaad til Holbæk — en langsom og ved Vintertid eller i uroligt Vejr ret besværlig Tur.

Noget Pengeinstitut, Bank eller Sparekasse, fandtes den Gang ikke i Nykøbing. Hver Maaned kom Kassereren ved Holbæk Amts økonomiske Selskabs Sparekasse, der siden Oprettelsen i 1825 havde haft Sæde i Holbæk, en Dag til Nykøbing for at modtage Byens og Landboernes i Maanedens Løb opsparrede Penge, som hidtil havde været gemt i Kommode-skuffen.

Mere føleligt end Savnet af en Bank var dog den Gang Savnet af en Barber i Nykøbing. Man kunde høre de Handelsrejsende (Probenreutere, som de hed den Gang) udtømme sig i Beklagelser over den usle By, hvor der ingen Driftighed var og ingen Forretninger at gøre, for saa at ende med: »og saa er der ikke engang en Barber i den elendige By. Haar-klipping besørgetes altid af en gammel Skipper, Niels Jeppesen. Naar han var til Sø, maatte man lade Haaret vokse til hans Hjemkomst. Til almindelig Beklagelse omkom han ved Drukning for vel nu 70 Aar siden.

Der var maaske nok noget i Probenreuternes Klager over Mangel paa Driftighed hos Datidens Købmænd. Varerne i de gammeldags Butikker var næppe 1. Klasses. De større Forbrugere i Egnen fik den Gang ikke blot Manufaktur, men ogsaa Urtekramvarer fra København. Nogle Gange om Aaret kom store Kasser med Sukker, Te, Krydderier og alle Slags Delikatessevarer baade til Herregaarde og Præstegaarde. Der var dog den Gang i det mindste

et Par store Forretninger i Nykøbing med betydelig Butikshandel (Bondehandel), stort Landbrug, Brænderi og Drankstalde, hvis Indehavere ved Flid og Sparsommelighed og tarvelig Levevis efterhaanden blev ret velstaaende. Men det var jævne Folk uden anden merkantil Uddannelse end den, de havde erhvervet ved lige fra Barndommen at staa bag en Disk. De blev efterhaanden sejlet agterud. Tiden løb fra dem, og de gammeldags Forretninger smuldrerede hen, indtil de blev afløst af mere moderne Butikker.

En Begivenhed var det, da Kong Christian VIII i Efteraaret 1846 sidste Gang kom til Ods Herred. Som Prins havde han i Jagttiden to Gange boet paa Anneberg. Men efter at han i Aaret 1839 havde besteg Tronen, boede han to Gange i sit eget Hus i Nykøbing, den senere under Navnet »Kongens Gaard« bekendte store Ejendom paa Holtets Plads. Nu i 1846 kom Kongen en af de sidste Dage i November ved 6-Tiden om Aftenen kørende i 6-spændig Vogn, eskorteret af 30—40 ridende Bønder, som for at følge med Kongens vælige Heste, i strygende Karriere kom ridende ind i den festligt illuminerede By.

Kongen blev flere Dage i Nykøbing. Men en lille Mislyd kom desværre ved dette sidste Kongebesøg til Udtryk midt under den almindelige Feststemning. Kongen havde nemlig ønsket at hilse paa Borgerrepræsentationen og lod alle Repræsentanterne tilsige til Audiens efter Kirketjenesten. Men til almindelig Forbløffelse mødte kun 3 Repræsentanter, medens Formanden, Garver Schæcke, og to Repræsentanter udeblev. Til den Tjener eller Lakaj, der kom med Tilsigelsen, havde Formanden efter Forlydende udtalt: »Vil De sige til Kongen, at hvis han vil tale med mig, kan han søge mig i mit Hjem. Jeg har intet at tale med Kongen om«.

Denne ganske utilbørlige Ytring, som naturligvis krænkede Kongen dybt, medens Kronprinsen skal have spurgt, »om de Folk vilde gøre Oprør«, var som det maa formodes, fremkaldt ved Repræsentanternes Misforståelse over, at ingen af dem, men kun Embedsmændene, havde været tilsagt til Kongens Taffel. Nogen videre Følger fik denne Episode forøvrigt ikke. Den vakte naturligvis megen Omtale i Byen og dens nærmeste Omegn; men ud herover kom det næppe.

Den Gang havde man jo ingen Aviser. Nu til Dags vilde en saadan Optræden af et Byraad og dets Formand vække Opsigt over hele Landet og give Blade af alle Farver en kærkommen Anledning til Kommentarer og spaltelange Artikler.

Dette blev altsaa Kong Christian den Ottendes sidste Besøg i Nykøbing. Han døde den 20. Januar 1848. Ingen af de følgende Konger har gæstet Nykøbing officielt. Kong Christian den Tiende aflagde for nogle Aar siden et hastigt og uanmeldt Besøg i Bil fra Rørvig.

Et gammelt Bykort

Originalen til nedenstaaende Kort over Nykøbing findes i Resens »Danske Atlas« og er saaledes godt 250 Aar gammel. (Nederst til venstre ses en Plan over Dragsholm.)

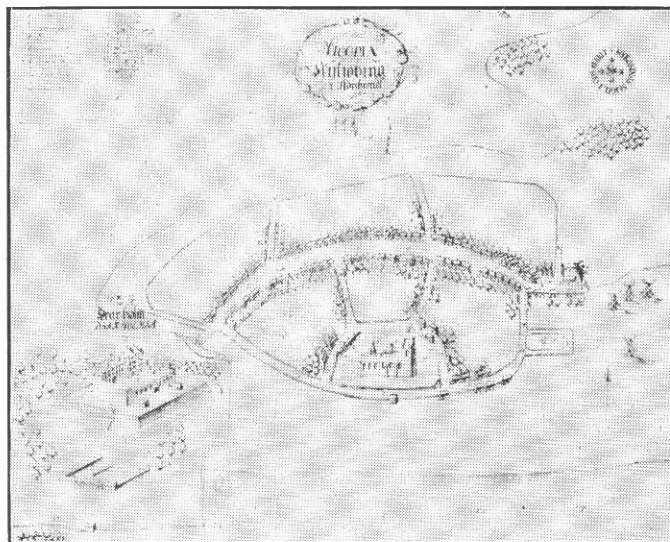
Til Trods for kartografiske Mangler og Unøjagtigheder giver Kortet os dog ret god Besked om Byens Udstrækning og Gadernes Beliggenhed i Tidsrummet 1660-1700. Indgangen til Byen foregik ad 5 Porte, hvis Navne var: Strandport, Østerport, Nørreport, Vesterport i Nørrefjerding, Vesterport og Grønnehaveport. De fleste Gaarde og Huse laa langs Adelgade, og bag Gaardene fandtes Frugthaver, Enghaver og Tofter. Ved Adelgade laa Byens Raadhus (hvor senere Byfogedens, nu

Skomager Mørchs Ejendom ligger), en gammel, brøstfældig Bindingsværksbygning med mørke Fangehuller i Kælderen. Ogsaa den senere kendte store Gadebrønd fandtes i Hovedgadens østlige Del, der omtrent strakte sig til den nuværende Lindeallés yderste Del; imod Vest naaede Hovedgaden til det smalle Sted, omtrent hvor nu Kbmd. Benzon bor. Nord for Adelgade laa Nørrefjerding, omfattende nu Nørregade og Kildestræde; men her fandtes kun spredt Bebyggelse. Kirken saa dengang en Del anderledes ud end nu, idet den havde Spir over Koret og var tækket med Bly. Øst for Kirkegaarden, hvor nu Museet ligger, laa den gamle »Munkebygning« med den i 1592 oprettede Latinskole, der dog aldrig fik videre Betydning, hvorfor den 1740 blev nedlagt. Syd for Kirkegaarden laa en lille Bøgelund »Holtet«, der var Tumleplads for Ungdommen og Holdeplads for Køretøjer; Navnet er jo bevaret i »Holtets Plads«.

Herfra førte et smalt Stræde, Bræmmerbrostræde (det nuværende Svanestræde), til Hovedgaden. Navnet er tydeligt nok afledet af Strædets mangelfulde Brolægning, idet de mindre befærdede Gader dengang kun var brolagt med Stenbræmmer langs

Husene, hvorimod selve Kørebanen var ubrolagt Vej. Strædets Fortsættelse mod Syd var Skibbro-Strædet (den nuværende Havnevej), hvorfra en Anløbsbro strakte sig ud i Fjorden; de større Fartøjer kunde dog ikke lægge til her, men maatte losse og lade ved Hjælp af Baade. Foruden Skibbro-Strædet førte ogsaa Strandstrædet ud til Fjorden.

Det nuværende Kirkestræde fortsatte — efter Kortet at dømme — forbi den gamle Latinskole mod Nord og Øst om Kirkegaarden til Nørrefjerding. At dette virkelig har været Tilfældet, fremgaar af, at der for ikke mange Aar siden er fundet Rester af gammel Brolægning i de nuværende Haver paa dette Sted. I Byens vestlige Del laa den

Et gammelt Bykort over Nykøbing.

store »Agedam«, Bysøen, hvorfra en Rende førte ned til Fjorden. Bysøen har utvivlsomt ligget paa de lave Engdrag mellem Grundtvigsvej og Præstelodden, og Vejen herfra til Hovedgaden (nu Grundtvigsvejs sydligste Del) benævnedes Bysøe-Strædet. Gennem Grønnehaveport kom man ud i »Grønnehave«, hvorfra Vejen fortsattes langs den sydligere beliggende Annebjerg Skov med St. Kærens Kilde, der var St. Hansaftens Valfartssted for Byens Borgere.

Den lille Stad rummede i 1672 kun 463 Indbyggere og blev styret af en Borgmester og 4 Raadmænd; under Raadet stod Byfogeden, Rettens Haandhæver, og af underordnede »Embedsmænd« kan nævnes Vægteren og »Stodderkongen«.

1682 blev denne Form for Bystyret ændret til, at de mindste Købstæder skulde styres af en Byfoged; Hans Grundtvig blev den første. Det stod paa den Tid — efter Svenskekrigene — sørgeligt til med Byens Næringsliv, hvilket fremgaar af, at Byfogeden gentagne Gange maatte bede overordnede Myndigheder om at eftergive »det forarmede Borgerskab« de tunge Skatter.

Borgerne levede for en Del af Landbrug, skønt

Byens Jordtilliggende — ca. 2000 Tdr. Land — ikke var velegnet til Opdyrkning, da kun 500 Tdr. var Ager, Resten Lyng og Skov. En af Byens største Jordbrugere var Borgmester Dines Andersen, der boede i en af de største Gaarde »med 3 Skorstene«. Han døde 1682 og blev »lagt« i Kirken.

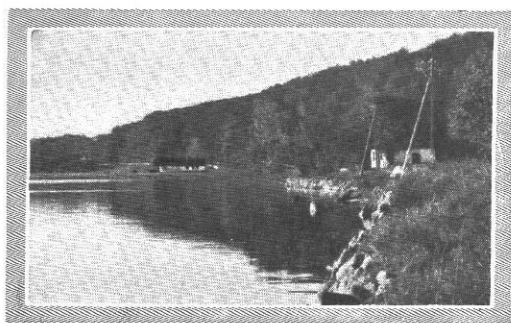
Andre Erhverv var Fiskeri og Skibsfart, der før i Tiden havde været ret indbringende, idet Købmændene da ikke blot fragtede Byens egne Skuder, men ogsaa lejede fremmede Skibe til at hente Varer langvejs fra; en af Byens bedste Kunder var Lensmanden paa Dragsholm. Efter de trange Krigsaar sygnede ogsaa Skibsfart og Fiskeri hen. Af Haandvær-

kere fandtes foruden de sædvanlige ogsaa en Rottefænger, der satte Forgift paa Kornlofter, samt en Badskær.

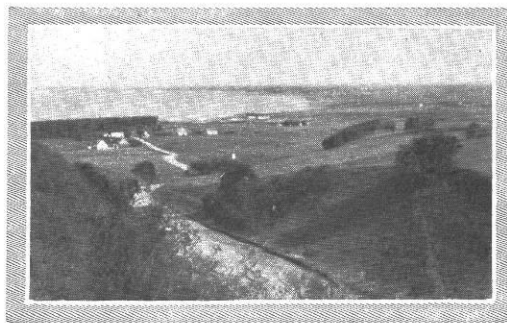
De onde Aar, der fulgte efter Svenskekrigene, varede længe; Byens Næringsliv gik stærkt tilbage, og Indbyggertallet var stadig synkende (1740: 350); saaledes omtaler Byfoged Morten Grundtvig 1725 Byen »som en liden forarmet Stad, en af de allersletteste i Landet«.

Først et halvt Hundrede Aar senere, da Handel og Søfart havde bedre Kaar, og Krongodserne i Ods herred blev udskiftet, gik den lille Stad bedre Tider i Møde.

J. M.

Fra Nykøbing Fjord.

Høve Stræde. Landevejen til Nykøbing.

FRA DEN GAMLE BY

Nedenstaaende Billede fra Tiden omkring 1860 viser os en af de hyggelige, gamle Købmandsgaarde, der snart er en »saga blott«.

Hvor nu Brugsforeningens store Ejendom ligger ud mod Hovedgaden, laa den gamle Gaard, hvor først O. Olsen og senere Sønnen P. Olsen drev Datidens mangeartede Købmandshandel med Butikshandel, Grovvarer, Brændevinsbrænderi m. m.; at et saadant var almindeligt i en større Købmandsforretning, fremgaar af, at der

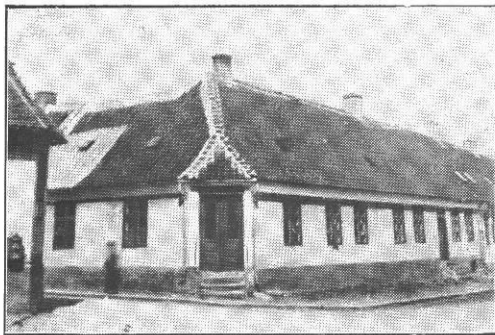
dengang fandtes 8 Brændevinsbrænderier i Byen, og disses samlede Produktion var i 1875 ikke mindre end 220,000 Potter Brændevin.

Det store Kastanietræ, der forskønnede Gadebilledet, faldt 1897 for Øksen; under det ses to af de dengang saa almindelige Stenpiller, hvortil kørende eller ridende kunde binde deres Heste.

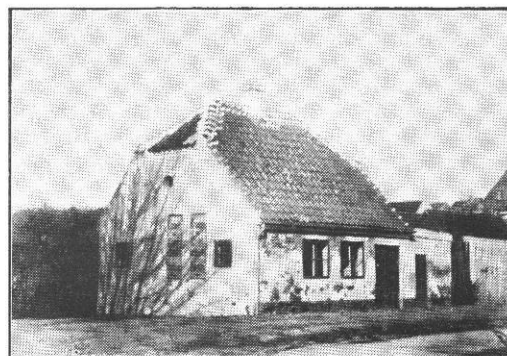
Som det ses, bestod Gadens Brolægning kun af utilhugne, toppede Brosten i hele dens Bredde — kun afbrudt af to ret dybe Rendestene.

En gammel Købmandsgaard.
Parti fra Hovedgaden i Nykøbing.

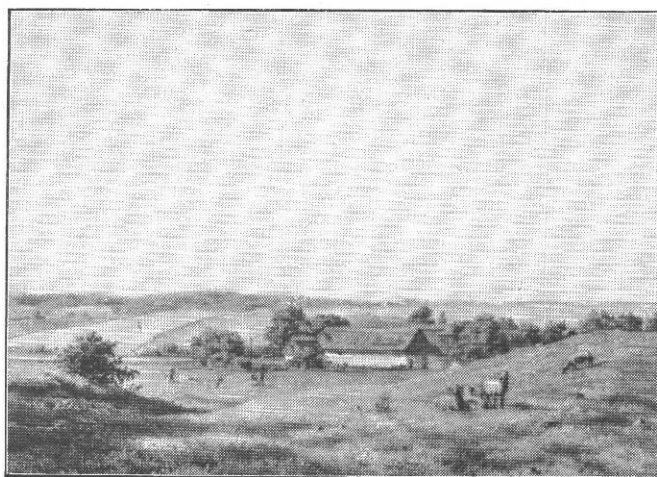
Det gamle Apotek.

Et Minde om »Posekigernes«.

Hvor det nuværende Apotek ligger, laa omkring 1780 en Købmandsgaard. Det første Privilegium til et Apotek i Nykøbing blev udstedt 1809, og allerede 1. Januar 1810 aabnedes Apoteket. I 1855 solgtes Apotek og Privilegium til Apoteker C. Eilschou, hvis Sønnensøn nu er Ejeren. Slægten Eilschou vil saaledes snart kunne fejre sit 75 Aars Jubilæum, dels som Indehaver af Privilegiet, dels som Borgerslægt i Nykøbing.

Paa Havnevejen, hvor nu Skræderm. Svenssons Ejendom ligger, laa den mest karakteristiske af Byens 4 gamle Acciseboder, hvorfra der blev opkrævet Vareafgift af al Indførsel fra Landet. Boden blev nedrevet for godt 25 Aar siden; af de andre Acciseboder er endnu 2 tilbage, dog i stærkt ændret Ydre, nemlig den vestlige ved Siden af Kbmd. Wichmann og den østlige lidt uden for Lindeallé.

Udsigt fra Engmose mod Nykøbing.

EN FORSVUNDEN IDYL

Mange vil endnu kunne erindre. den gamle Pavillon, der var opført i landlig-græsk Stil og laa lidt til højre for Vejen, der fører fra Skovalléen til Skovløberhuset. Igennem mere end et halvt Aarhundrede var den og Pladsen deromkring under de høje Bøge den almindelige Festplads ved Fugleskydning, Dyrskue, Grundlovsfest o. s. v.

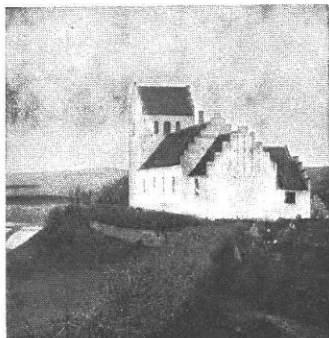

Stort Husrum afgav den jo ikke, men ved større Fester blev et stort Dansegulv føjet til den ene Side, og i Forlængelse af det bag ved liggende Hus blev der bygget et stort Restaurationstelt; om Aftenen var det hele illumineret.

Pavillonen, der ejedes af »Borgerlig Forening«, blev nedrevet 1903, efter at »Grønnehavehus« var taget i Brug. J. M.

FAAREVEJLE KIRKE

Ingen, der blot faa Gange har foretaget Rejsen med Banen op gennem Odsherred, vil have undgaaet at lægge Mærke til den stolte, hvide Kirke, der paa en Skrænt ud mod Lammefjorden staar som en gammel Grænsevagt mellem Land og Hav. Den store Slette, der før var Vand, er nu frugtbart og heget Land. Men øde og ensformig kan den være for den, der blot skal køre igennem den, bølgende om Sommeren af Græs og Korn, om Vinteren af Oversvømmelser —

stolt skuende ud over Lammefjordens endeløse Flade. nes Tusinder Søer eller liggende helt skjult under Sneens øde Tæppe. Da søger Øjet videre ud, mod Højderne ved Vejrhøj eller ved Kulaas-Skoven — for til sidst at standse ved Faarevejle Kirke. Viden om kendt er Kirken blevet for sin berømte Jarl; men aller bedst kender vi den alligevel som den hvide Kirke paa Pynten, som Kirken, der staar Vagt paa den yderste Grænse af det gamle Land,

STJERNESKUD

Augustnat!

Ødsleste Pragt!

Over den funkende Hvælving
flammer de glødende Striber
af Stjernes kud.

Nu stiger de talløse Bønner,
der fødtes i Sommerens legende
Drøm,

der hviskes fra Læber,

Liv, der dør.

der mindes og længes,

Ønsker, der ikke maa siges.

— Eventyrnat!

Hvor ødselt dog strøet,
hvor fattig og nøgtern vor Jord
mod lydløst glidende Stjerner,
der ødsles bort paa en Nat —
— tændes, styrter og dør.

Augustnat!

Altid de samme Hemmeligheder,
altid de samme brændende Ønsker
hviskes, naar Stjernerne dør
— hviskes til Livet selv dør
i et Stjernes kud.

Tage Christiansen.

FRA LAMMEFJORDEN

Billedet hører allerede Fortiden til, men for 60 Aar siden saa Faarevejle Kirkes nærmeste Omgivelser saaledes ud, som Billedet viser. Kirken laa paa en Pynt, og Vandet gnavede mere og mere af Undergrunden. Den lille Ø i Fjorden hed Flinholm. Øen var Tilholdssted for Hundreder af Vildænder og Maager — en lille frodig Oase — et Kongerige for sig

Og den lille Ø eksisterer endnu — ikke som Ø, men som den Grund, hvorpaa Faarevejle Højskole er bygget.

Det var som bekendt i 1872, det første Konsortium til Lammefjordens Tørlægning blev dannet, og ikke mange Aar senere havde Stedet skiftet Karakter. Hvad Fjorden og Havet i sin Tid havde stjaalet af Landet, blev nu ved en Forening af Arbejde og menneskelig Snille taget tilbage igen. Kun

en Gang siden har Havet forsøgt at faa Hævn. Det var under den store Stormflod i 1921 — i Oktober Maaned —, da det kun ved et ihærdigt Arbejde lykkedes at afværge de katastrofale Følger, et Dæmningsbrud vilde have foraarsaget.

DET GAMLE ISØRE TINGSTED

Udgiveren har bedt mig skrive lidt om det gamle Isøre Tingsted.

Ulykken er, at der vides meget lidt om det. At der i gamle Dage har været holdt Ting ved Isøre, er givet. Traditionen udpeger et kratbevokset Sted paa Isøre-Sletten, lige inde under Skrænterne, der mod Vest afgrænser Sletten nær ved den idylliske »Paradisdal« som »Det gamle Tingsted«. Inde mellem Tjørn og Slaaen og i et lille Indelukke, der indhegnes af dem, finder man en Mængde store Sten, nogle ligger overfladisk, andre er dækket saaledes af Sand og Mos, at det er umuligt at konstatere nogen bestemt Orden, der kunde bevise, at Traditionen havde Ret. Det bliver det Nationalmuseets Udsendinges Sag at undersøge og om muligt godtgøre, nu da Interessen for Stedet er vakt.

Isøre, eller som det oprindeligt hed Isøørn, var fra ældgammel Tid Tingsted, og i den tidligere Middelalder siges de danske Kongevalg at være foregaaet her. Stedet egner sig fortræffeligt hertil. Som Riget den Gang var, laa det saa omtrent i Midten; fra Oddens Klint et Par Mil mod Vest kunde man i klart Vejr se Rigets to andre Hovedlande: Jylland og Skaane. Inden for Indløbet bag Halsnæs og Isøre er der gode Ankerpladser. Isefjordens Indløb skildres af Saxo saaledes: »Her skærer det store vildene Hav sig ind til et smalt Sund, hvor der gaar en strid Strøm, da der er saa kort mellem de tvende Strande. Midt i Strædet ligger der Sandbanker, som dølger en skjult Fare for Sømanden; de lægges tørre af Ebben, men overskylls atter ved Flodtid.«

Saaledes er Indløbet den Dag i Dag. Ogsaa dette bidrog til at gøre Isøre-Sletten velegnet til Tingsted: Man havde en vid Udsigt til alle Sider, saa ingen Fjende kunde nærme sig uset; og Farvandet var gunstigt for den, der kendte det, men yderst farligt for den fremmede. I Krogen inde under Skansehagen mener man ogsaa, Isøres gamle Havn fandtes. Skrænterne mod Vest gav Læ for Vestenvinden, samtidig med at de afgav fortræffelige Udsigtpunkter.

Skønt Saxo lader formode, at der oftere har

været foretaget Kongevalg paa Isøretinget, omtaler han det kun direkte to Gange.

Første Gang var efter Sven Estridsens Død 1076. Det danske Folks Ønsker med Hensyn til, hvem der skulde være Konge, var delt. Skaaningerne ønskede at faa Svens Søn, Knud, til Konge; men de fleste var bange for, at han skulde blive for haard en Konge, hans Tapperhed og Daadkraft var vel kendt. Og Harald, hans ældre Broder, paa-beraabte sig sin Førstefødselsret og forstod ved indladende Ord og gode Løfter at vinde Folkets Flertal for sig. Knud opfordrede han indtrængende til at trække sig tilbage som Kongsemne for at undgaa Borgerkrig, og han lod sine Sendemænd underhaanden bearbejde Knuds Tilhængere. Harald blev da valgt — til Saxos store og tydelige Misfornøjelse! — og fik Tilnavnet »Hen«, d: en blød Sten. Han blev paa Isøretingstedet og holdt Raad og Stævne her i 8 Dage.

Anden Gang, Saxo beretter om Kongevalg ved Isøre, er i Aaret 1104, efter at man i Danmark havde faaet »sikker Tidende« om Erik Ejegods Død paa Cypern. Han fortæller først om, hvorledes hans ældste Broder, Sven, i Tillid til sin Alder var saa opsat paa at blive Konge, at han, dødelig syg, ilede til Viborg for der at blive valgt, til Trods for at Viborg Tinget nærmest var et jysk Ting i Modsætning til det store Ting paa Isøre, der gjaldt hele Riget; og om hvorledes Døden indhentede ham undervejs, uden at han fik sin Ærgerrighed tilfredsstillet ved at bære Kongenavn blot en Dag eller nogle Timer.

Stemningen paa Isøre-Tinget var for Ubbe, der i Alder kom efter Sven, og dennes yngre Broder, Niels, var ogsaa ivrig derfor; men Ubbe havde ikke høje Tanker om sine egne Evner til at styre Land og Rige, og han holdt paa, at man burde tage hans Broder, Niels, med det livfulde Sind til Konge. Og det blev det da ogsaa til. Ogsaa det er Saxo utilfreds med og siger: »Mig tykkes det nu imidlertid, at han for at undgaa alt, hvad der kunde se ud som Anmaselse, har dømt mere ydmygt end sandt om sin Be-

gavelse, som han lagde tydeligere for Dagen ved saaledes hellere at vise Kronen fra sig end ved at tage imod den, og han fortjente saa meget mere den Ære, som han ikke skammede sig ved at afstaa til sin kloge Broder, hvad der blev tilbudt ham. Danskerne

Højsandet ved Rørvig.

ydede imidlertid ikke hans beskedne Undseelse tilbørlig Paaskønnelse, thi uden Anelse om, at han, klog som han var, blot havde benyttet en paatagen Udygtighed som Paaskud for at blive fri for at tage en Byrde paa sig, gik de ligegyldig ham forbi, som de, ved haardnakket at trænge ind paa ham, burde have faaet til at give efter; thi enhver, som er ved sine fulde fem, maa da kunne indse, at han maa have været kløgtig nok, eftersom han foretrak at leve som sin egen Mand i Fred og Ro frem for at tragte efter en Værdighed, som giver Bryderier og Bekymringer.»

Saaledes er det da foregaaet oppe paa det gamle Isøre-Ting, der i Øjeblikket ligger hen upaaagtet af de fleste og, som det har vist sig, med Fare for ganske at blive ødelagt: Det danner et herligt Indelukke for Ungkvæg, og dets Sten var paa gode Veje til at blive omdannet til nyttige Skærver. Da den, der skriver disse Linier, opdagede det og sammen med Rørvig Sogns Naturfredningsforenings Næstformand, Hr. Grosserer Hansen, henvendte sig til Ejeren af Stedet, viste denne sig yderst interesseret. Selv havde han ikke anet, hvilket sjældent historisk Sted, der fandtes paa hans Grund, og til vor Bero-

ligelse kunde han oplyse, at de Sten, der allerede var slaaet itu (det var kun et Par Stykker), i hvert Fald ikke var af de gamle historiske Sten, men nogle, hans Fader og Farbror havde slæbt derhen fra Marken, hvor de laa og gjorde Fortræd. Det var rimeligt at lægge dem dør, hvor der i Forvejen laa mange store Sten. Og selvfølgelig skulde der ikke blive slaaet flere Skærver, før Nationalmuseets Udsendinge havde afgivet deres Kendelse.

Nu er det de sagkyndiges Hensigt at undersøge Stedet nøje og om muligt bekræfte den folkelige Traditions Paastand om, at det gamle Konge-Ting virkelig laa her. Lykkes det, er det jo godt. Og lykkes det ikke med Bestemthed at sige, hvor Stedet var, vil man dog gøre noget for at minde Folk om, hvad der i sin Tid er foregaaet paa denne Slette, efter Traditionen paa dette Sted. I hvert Tilfælde vil Stedet blive bragt i forsvarlig Stand, og det er Meningen at rejse en Sten — ikke »den gamle Kongesten«, som det fejlagtig har været sagt, men en stor, smuk Sten, som vilde egne sig dertil — og paa den lade indhugge en Indskrift, der skal vise Befolkningen og den stadig stigende Strøm af Turister og Land-

Fra Rørvig Havn.

liggere, der finder Vej til det vidunderligt natur-skønne Rørvig, at man her staar paa historisk Grund, og at et Par vigtige Kapitler i Danmarks Historie er paabegyndt her med Harald Hen's og Niels's Kaaring til Konger.

T a g e K j e r.

SVINNINGE MØLLEGAARD

KRITIKEREN CLEMENS PETERSEN OG HANS BERØMTE GÆSTER

BJØRNSON OG GOLDSCHMIDT I ODSHERRED

Oppe i det nordlige Odsherred, ikke langt fra Asminderup Station, ved en høj Syrenhæk skilt fra Landevejen ligger den gamle Svinninge Møllegaard. En Gaard, der som andre har sine Minder fra Slægternes Gang, deres Arbejde og deres Kamp. Dens Jord har sin Historie, fra den Gang den — i Modsætning til de andre Jorder i Odsherred, der var Kron-gods — kom under Roskilde Bispestol. Dens rummelige, højloftede Stuer har deres Minder — endnu vises det Værelse, Kong Frederik VI har sovet i under et Besøg i Odsherred. Og i Haven uden om den smukke, gamle Empire-Bygning har for godt et halvt Hundrede Aar siden tumlet sig en Kreds af Ungdom, hvoraf flere kom til at tælles blandt vort Lands berømteste Navne.

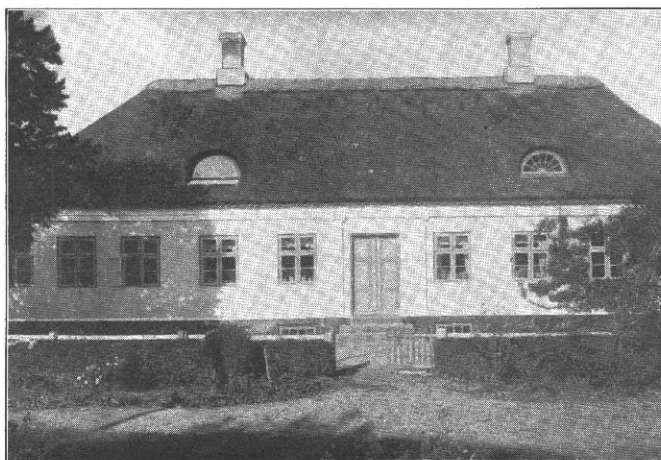
Svinninge Møllegaard har sin ganske særlige Historie at fortælle os. Ikke om Møllevingernes Susen og ikke om Jordens Afrørde. Derom kunde lige saa vel berettes fra andre Møllegaarde. Men forud for de andre har den det, hvorom her skal fortælles, og som har indskrevet dens Navn i Litteraturens Historie.

ET HUNDREDAARIGT SKØDE

Med Kong Frederik den Sjettes egenhændige Underskrift oprettedes i 1832 et Arvefæste og Skødebrev, hvori gøres vitterligt, »At Vi af særdeles kongelig Naade herved ganske og aldeles skjøde og afhænde fra Os og Vore kongelige Arve-Successorer til Møller Peter Petersen og hans Arvinger den i Odsherred beliggende og hidtil af ham selv i Fæste havde Gaard i Asminderup Sogn og Svinninge By, Clemensminder kaldet, af Hartkorn 5 Tønder, 7 Skjepper, 1½ Album (paa hvis Jorder staar

den saakaldte Svinninge Stub Vejrmølle, hvilken bemeldte Møller Petersen i Forvejen ejede), med alt dens Tilliggende efter den skete Udskiftning og Jorddeling, alt til evindelig Arv og Ejendom for bemeldte Peter Petersen samt hans Arvinger og Efterkommere eller hvem, han eller de, i Kraft af den dem

herved meddelte Ejendomsret maatte finde for godt at overdrage og afhænde denne hans Gaard og Ejendom til, dog paa følgende Vilkaar:« — Og saa opregner Skødet i 20 Artikler alle de Rettigheder og Pligter, der følger med Møllegaarden: Der skal leveres Grus og Sand til Landevejene mod rimelig Betaling; der kan udstykkes af Jorden efter 10 Aars Forløb, dog at 20 Tdr. Land til

Svinninge Møllegaard.

Takst 24 bliver tilbage, og der skal betales Skatter og Afgifter til Kongen, Rug, Byg og Havre, 5 Tdr. og 5 Sk. af hver Slags efter Kapitelstakst og 22 Rigsbankdaler Sølv. Art. 7 erklærer Ejeren for aldeles forskaanet for alt Hoveri, og Art. 9 opremser Ejerens Pligt til som hidtil at erlægge sin Andel af de til Delinquenssagers Udførelse og Delinquenters Underholdning og Varetægt gaaende Omkostninger, og tillige besørge Kørsel, Doktorgage, Mestermands og Stokkemands Penge samt Dommerkorn m. v., som til Rettens Haandhævelse i Landet er paabudt. Desuden erlægge Gaardens Andel af Skoleholders og Jordmoders Løn og af deres Tørveforbrug, og Fodrage til Skoleholderen. Gaardens Ejer skal endvidere lige med andre Bønder i Odsherred skaffe fornøden Befordring til Kongen m. v., til syge og fattige og til Landmiliti-Sessionen. Ejeren skal hente Doktor og Jordemoder til de nærmeste Husfolk, Inderster og deres Familie, naar de maatte behøve samme. Og Herligheden til denne Gaard forbeholdes Kongen med

Undtagelse af Jagten, der overlades Ejeren. »Forbydende alle og enhver herimod eftersom foreskrevet staar at hindre, eller i nogen Maade Forfang at gøre, under Vor Hyldest og Naade. Givet i Vor kongelige Residentsstad København, den 10. November 1832. Under Vor kongelige Haand og Segl. Frederik R.«

Denne nye Møllejer, Peter Petersen, kom med Aarene til at spille en fremtrædende Rolle paa Egnen. Han blev Kammerraad, og han fik talrige of-

fentlige Hverv — blev Branddirektør, Landvæsenkommissær og Forligskommissær, og han var den første Sogneraadsformand for Vig-Asminderup Sogn, i Aarene 1851—60.

Personligt skildres Kammerraaden som en skikkelig, godmodig og jævn Mand. Kammerraadinden var mere aristokratisk. Deres Omgangskreds var Skolelærer Hertie, Provst Blochs i Vig og nogle Familier i Nykøbing; kun undtagelsesvis kom de sammen med Egnens Folk.

DEN UNGE CLEMENS

Kammerraad Petersen og hans Hustru, Elisabeth Kirstine, født Bentzen, havde 3 Sønner og 3 Døtre. Og den ældste af Sønnerne, født 1834, var Clemens, der tidligt blev Husets Stolthed, den, hvorom alt drejede sig. Han viste sig ogsaa hurtigt at være i Besiddelse af en usædvanlig Begavelse, og det blev klart, at han maatte studere. Han blev sendt til Roskilde Latinskole og blev derfra Student. Begyndte at studere Teologi, men opgav det dog snart for at drive æstetiske Studier, og i 1857 tog han Magisterkonferens.

Forinden havde Clemens Petersen imidlertid gjort sig i høj Grad bemærket blandt sine Studenterkammerater, og han havde slutet Venskab med mange af de Aars mest lovende og fremtrædende unge Kunstnere og vordende Forfattere og Kritikere. Selv havde han allerede som Student skrevet Noveller og givet tydelige Beviser

paa sine Evner som Kritiker, og desuden havde han — omend med alt andet end Held — forsøgt sig som Skuespiller. Han debuterede i Aaret 1855 paa Det kgl. Teater i »Enten elskes eller dø«. Det blev en komplet Fiasko, og han kom kun til at optræde denne ene Gang. Selv om han ikke derved mistede noget af sin Ærgerrighed inden for Teatret.

Clemens, eller »Klemmen«, som han altid kaldtes, var ikke afholdt paa sin Hjemegn. Han var meget stor i egen Indbildning, og han mente selv, at han i Intelligens og Kundskab stod saa højt hævet over enhver anden i den efter hans Mening aandeligt døde Egn. Og i Stedet for egentlig at omgaas nogen der, inviterede han da sine Omgangsfæller fra København ud til Svinninge Møllegaard. Og det er ikke faa store Navne, der kunde have været indridsede i Ruderne paa den gæstfrie Møllegaard.

BJ. BJØRNSON OM MØLLEGAARDEN

En af Clemens Petersens største Fortjenester, maaske den største, var det, at han knyttede Bjørnstjerne Bjørnson til Danmark. Det var faktisk ham, der »opdagede« den store norske Digter og præsenterede ham for Danmark, førte ham ind i de unge litterære Kredse i København og gennem Tidsskrifterne gjorde hans Digterværker kendte for den danske Læsekreds. Der opstod da ogsaa mellem de to et Venskab, der bl. a. gav sig Udslag i Bjørnsons gentagne Besøg i Odsherred.

Efter Brevsamlingen »Grotid« gengives her et

Brev fra Bjørnson til hans unge Hustru, Fru Karoline Bjørnson, et Brev, der bl. a. giver et fortrinligt Billede af hele Familien i Møllegaarden.

Brevet er dateret Svinninge Mølle, den 24. Juli 1860, Tirsdag Middag:

Min kjære Kone!

Da jeg kom hertil Lørdag Kveld Kl. 10½, kan du skønne, at jeg maatte have baade Søndag og Mandag for ret at finde mig til rette og flyde sammen med de kjære Mennesker, hvad jeg ogsaa forud-

saa i mit forrige Brev og bad dig vente paa mit næste. Først Tirsdag er jeg kommen til Ro og kan gjengive dig mine mange Indtryk med Klarhed.

En Mil fra Nykøbing paa Sjælland ligger Gaarden. Farten hertil gaar paa Jernbane til Roskilde, paa Dampbaad ud gennem den dejlige Fjord, og i Nykøbing hentede Kammerraad Petersen sin Søn og mig i sin Kalesche.

Gaarden ligger to Favne fra Landevejen, er en lav, hvid eenetages Bygning, vender det ene Hjørne ud til Vejen, saa man kører op langs Langsiden og igjennem en af Træer sammenvoxet Port. Man ser fra Kaleschen ind i Stuen, den Aften var det paa røde Sommerkjoler og hvide Arme, klappende Hænder og fornøjede Ansigter. En umaadelig stor slusket Hund, graahvid af Farve, gjorde en lille Smule Spektakel og fulgte med ind i Stuen, hvor Petersens Moder og tre Søstre modtog mig, alle meget glade og meget tilbageholdne. Vi sad den første Aften oppe til Kl. halvt to og har siden uafsladelig passieret og støjet sammen, men er endnu ikke halvfærdig. Og medens vi støjer, læser og taler, maa du vide, hvem disse elskelige Mennesker er. — Petersens Fader (egentlig Mølleer) er nu tillige Branddirektør i Holbæk Amt, et ret indbringende Embede, er Egnens Forligelseskommisær og Pot og Pande gennem mere end 30 Aar. Han er en lille, spæd Mand, jevn og sund af Udseende, er af Kristian den Ottende, hvis Ven han var (han er egentlig Kand. filosofifæ) bleven givet Titel af Kammerraad, men er den ligefremmeste Landmand, dette og intet andet. Han spørger livlig efter Alt, som foregaar i Verden omkring sig, men bestandig op igjen, for han glemmer det i samme Øjeblik over sine Forretninger og Sognefolk. Han er elskelig og godmodig, Alles Ven, og min ikke mindst. Hans Kone er en ualmindelig tyk lille Kone med et Par dejlige store, gode, lysende Øjne, velvillig Mund, klar Pande, hun sidder og er saa veltilfreds med sin Mand, sine Børn, sit Hus, men er livlig, hidsig, oplagt til Latter og Spektakel bestandig.

Den ældste Søster, 27 Aar gammel, har et Onde i Ryggen, er ret høj, men spæd og langarmet, med store blaa Øjne, en stor Mund, som viser alle Tænder og den øverste Gomme, naar hun ler, og som klæder sig fantastisk med lange, nedhængende Lokker og synger italienske Arier med en stor Stemme og megen Følelse, har opgivet alt Haab om at blive gift, og indretter sig derfor i alle Henseender efter sit eget Hoved, men er blid og from af Natur. Efter hende kommer Clemens, som gør Nar af Moder og Søster saa lang Dagen er, dandser med dem og karrikerer dem paa den løjerligste Maade — saa faar han Bank, begynder paa en Frisk, og dette bestandig om igjen. Efter ham kommer en Søn, Thorvald, Handelsbetjent, et alvorligt Menneske, som er i Ny-

købing. Han har ikke megen Dannelse, men megen Karakter og megen stille Lidenskab.

Efter ham kommer Familiens Kæledægge, Frida, hun er 19 Aar gammel, lille, men yndig og fin voxet, med mørkt Haar, der ligger i Uorden og tæt omkring et ualmindelig anspændt, tendert Ansigt, hvori den mindste Tanke tegner sig med en Tydelighed, en Skræk eller Glæde, som næsten gør bange.

De har alle et smukt, klingende Organ, men hendes er saa spædt og klart, at hendes mindste Ord maa gives Agtsomhed. Og saa sjelden taler hun, og da med en Hovedrysten og et Smil, som skal sige, hvad hun mener. Hun sidder og hører, følger den mindste Vexel i Tanken med en tilsvarende i sit Ansigt, Aarerne i hendes Pande, i hendes Hals svulme og slaar, Næseborerne spiles, Munden aabner sig, og dog sidder hun selv saa stille og liden. — Hun spiller med særdeles megen Følelse, men meget bange. Den ældste Søster synger som sagt. Ligesaa han, der nu kommer, nemlig Valdemar, 17 Aar, skal være Officer. Han er meget smuk og skælmsk og opdrages af Clemens, han synger meget godt, men er endnu en Dreng. Den yngste er en Pige paa 14 Aar, men som er lige saa høj som sin anden Søster, hun er ogsaa ypperlig bygget, men lidt stærkere, og næsten voxen ser hun ud, skønt ikke høj og ikke før. Hun har et lille, nydeligt Ansigt, noget lignende en glad Fugl, og hun passer ogsaa alle Gaardens halvhundrede Fugle. Naar hun fløjter, kommer Duerne, Ænderne, Hønsene, Kalkunerne, store og smaa. Hun taler ogsaa lidt, men saa barnligt og naivt; ligesaa er hendes anden Søster og igrunden den hele Familie noget af det Reneste, Naiveste og Gladeste, jeg har levet sammen med baade i Livet og i Bøgerne. Du skal ogsaa sammen med dem; thi jeg ved ikke, hvad bedre jeg skal byde dig. — Foran Huset ligger en Smule Have med ikke høje Træer, men mange Bær, som vi spiser op allesammen. Rundt omkring gaar to gamle Hæner, som er forstødt af den øvrige Hønseflok, og som jeg kalder Pebersvendene, dertil to Kalkuner, som med Vold holdes adskilt fra sine Høns og Unger, og som gaar der og sætter Kraas i tre Etager og er det Vigtigste, jeg har set.

Ved Siden af Huset gaar en stor Vindmølle Nat og Dag, rundt omkring bugner de rige Kornmarker, Græsset er slaet, men staar højt anden Gang, hele Landet er fladt, de hvide Huse (alle eenetages) skinner frem mellem smaa Trægrupper, der altid omgiver en Gaard. I Morgen kommer Greensten fra sin Ferie og Kand. Hviid, da skal her læses og tales endnu mere. Hvad jeg lærer, hvad jeg udvikler mig og trives! Ja, denne Tour til Danmark er en Vederkvælgelse for mit Sind og Hjerte og skal med sit rige Korn engang gro i mine Bøger. — — —

En smukkere Skildring af hele Livet i Svinninge Møllegaard end den, Bjørnson her har givet, kan

man ikke ønske sig. I dejlige Omgivelser, med en smuk og intelligent Ungdom omkring sig, føler Bjørnson sig her saa godt tilpas, at han ikke ved, hvad bedre han skulde byde sin Ilustru. Og han har selv paa Fornemmelsen, at han her har modtaget Indtryk, der vil spire i hans Sind og Hjerter — og engang med sit rige Korn vil gro i hans Bøger.

ANDRE GÆSTER

I sit Brev nævner Bjørnson, at der ventes *Besøg af Kandidat Hviid*. Chr. Hviid var 1858 blevet *card. jur.* Han blev Protokolfører i Københavns Politiret nogle Aar senere — og indtil 1873; derefter *Borgmester*, først i Ringkøbing, senere i Stege; han døde 1906. I et Brev til D. Meidell, der er dateret Svinninge i Odsherred den 31. Juli 1860, fortæller Hviid bl. a. om Clemens Petersens voksende Anseelse. »— Han er Enehersker paa Parnas, siden han sidste Vinter leverede et Hovedslag med sin gamle Ven Heiberg. — — Han er nu ved at samle sine Kritiker i Bogform.« (Dramaturgisk Kritik, udkom Efteraaret 1860.)

Greensteen, som Bjørnson nævner, var stud. theol. Henrik Jørgen Greensteen (1833—95). Han gik dengang med Drømme om at blive Digter. I Diskussionerne var han en ivrig Deltager og kunde her være saa vittig og saa spydig, at han, der i Virkeligheden var et kærligt og godsindet Menneske, paa overfladisk dømmende kunde gøre Indtryk af at være en onskabsfuld Drillepind.

Andre Gæster var Kunsthistorikerne Philip Weilbach og Sigurd Müller, Naturforskeren Carl Elberling og Broderen Emil Elberling, der 1860—82 var Medarbejder ved »Fædrelandet«, navnlig paa det udenrigspolitiske Felt. Senere blev begge Brødrene Bibliotekarere. Endvidere Journalisten Valdemar Wille, der oprindeligt førte Bjørnson og Clemens Petersen sammen. Kort efter Bjørnsons Ankomst mødte Bjørnson og Wille paa Langelinie Clemens Petersen og Vennen Chr. Hviid, og her indledtes Bekendtskabet. Ogsaa den unge stud. philol., den senere kgl. Skuespiller Emil Poulsen hørte til dem, der nød godt af Kammerraad Petersen og Frues Gæstfrihed. Disse lovende unge Mennesker havde i København sammen med endnu nogle flere deres egen Klub, der samledes i »Bidstrups Café«. Om denne skriver en af dem, Sigurd Müller, mange Aar senere i »Ill. Tid.«: »— I denne Kreds — Klike kunde man vel forsvare at kalde den — blev Bjørnson optaget, da han i Foraaret 1856 kom til København efter i Egenskab af Korrespondent til et Kristianiablad, som han havde repræsenteret under det nys afsluttede skandinaviske Studentermøde i Upsala, at have tjent saa mange Penge — lidt nok forøvrigt —, at han turde vove sig ud paa sin første Langfærd. Bjørnson havde af Poesi

dengang kun skrevet »Mellem Slagene«, der laa utrykt i hans Kuffert. Efter kort Tids Ophold i København meddelte han Clemens Petersen sine Planer om Synnøve Solbakken; men Cl. P. raadede ham til i Stedet for det idylliske at søge i Retning af det voldsomme, »det forrykte«. Bjørnson skrev saa et Udkast til »Halda Hulda«.

Alle disse den Gang unge, livlige og begavede Mænd satte i Sommerferien deres Præg paa Svinninge Mølle. Og meget ofte var det for længere Tid, de slog sig til Ro i det gæstfrie Hjem. Ingen af dem var særlig forvante, og de befandt sig ganske udmærket ved Kammerraadindens gode Traktement med solide landlige Retter, og det var kun morsomt at være fire om et Fad Tykmælk osv.

M. GOLDSCHMIDT OG ODSHERRED

Det var dog ikke alene Møllegaardens Madgryder, Gæsterne var interesserede i. De unge Ven-

ner fik ogsaa det skønne Odsherred at se paa lange Køreture. Og at disse Ture har sat deres Frugter, derom har vi det smukkeste Vidnesbyrd i en Fortælling af endnu en Sommergæst, den unge og siden saa kendte og ansete Forfatter Meir Goldschmidt.

Meir Goldschmidt.

I sine »Kærlighedshistorier fra mange Lande«, der udkom i Aaret 1867, giver han et fortrinligt lille Billede fra en Egn i Odsherred, der under en af disse Køreture havde gjort et særligt Indtryk paa ham. Fortællingen, som vil være mange bekendt, begynder saaledes:

Guds Engel fra Rørvig.

»Naar man fra den dybe og brede Isefjord vil sejle ud i Kattegattet, ligger til venstre, en Fjerdingvej fra Fjordens Munding, Fiskerstedet og Landsbyen Rørvig og til højre, skraas overfor, i en halv Mils Afstand, det høje Spodsbjerg.

I Krigens Tid, som vore Forældre sagde, nemlig 1807—14, var der paa hver sin Side, lidt Nord for Rørvig og lidt neden for Spodsbjerg, anlagt en Skanse med Kanoner for at holde fjendtlige Skibe borte og beskytte vore egne, der af en eller anden Grund søgte ind i Fjorden. Inden for Rørvig Skansen i en lille, dyb Bugt, var nogle Kanonbaade sta-

tionerede. — Rørvig var desuden ligesom nu et Toldsted, og der boede i den Tid, vi tale om, en Toldkontrollør, hvis ældste Datter hed Lise; men Folk i Eggen havde givet hende et andet Navn, der for mange vil lyde følsomt, indtil de faa det opklaret. Det var: Guds Engel fra Rørvig. Det hidrørte fra, at hun først var gaaet omkring som et meget stille og svagt, men ogsaa meget smukt Barn, der ikke antoges at kunne leve, men saa, ligesom næret og styrket af den fælles Kærlighed, der vist hende, var blevet sund. Og det syntes da, at der baade i hendes og i de Andres Sind var blevet efterladt en bestandig Erindring om, at hun var saa at sige Barn af alles Kærlighed, at hun paa en særegen Maade, ligesom ved Alles Bøn, var blevet knyttet til Livet og til dem.

— En Ejendommelighed ved Landskabet havde maaske bidraget til Navnet eller fuldendte i det mindste dets Betydning. Strækningen vester paa, mellem Nykøbing og Rørvig, var dengang og er størstedels endnu, fattig, lyngklædt Hede; men idet man nærmer sig Stranden og snarest vilde vente Sand, bliver Landet frodigt med Kornmarker og Trægrupper, og uden for Toldkontrollørens Hus, nærmest ved Fjorden, fuldender denne Frodighed sig i en dejlig Have. Fra Huset løb — og løber — en Allee i skraa Retning mod Landingsbroen, og denne Allee af besynderlig velformede, fyldige Popler paa Grønsvær tæt ved Vandet var vistnok det, der slutteligt og afgjort prægede Stedet med Skønhed. Naar man den Dag i Dag kom dertil, vilde kun Synet af et smukt, hvidklædt Barn behøves for at henvende Ens Tanke paa Paradis, og man vilde kunne forstaa, at der under Omstændigheder som de nys omtalte blev et usædvanligt inderligt Forhold mellem Barnet og Eggen, saa at de holdt fast sammen. — —

Hvad der i Fortællingen videre sker, er i faa Ord følgende:

En Foraarsmorgen saa man fra Rørvig en dansk Kaper med sin Prise, et Koffardiskib, komme sejlen nordfra i Kamp med engelske Baade. Besætningen i Rørvig kunde ikke hjælpe Skibet, der paa Grund af Vindstille ikke kunde sejle fra de følgende Baade. Endelig blæste det lidt op, og Kaperen gjorde Front mod Baadene, der tiltraadte Tilbagetoget. I Rørvig vilde man ikke holde nogen festlig Modtagelse af Kaperkaptajnen, der ikke tilhørte Etaterne; dog blev der anbragt to Fakler ved Enden af Alleen, tæt ved Landingsbroen, da han ved Aftenstid havde passeret Revlen (»: »en Barre med ikkun ti Fod Vand lidt nord for Rørvig«). Kaptajnen kom til at bo hos »Tolderen«, ved Siden af Toldkontrolløren, og blev under sit langvarige Ophold meget afholdt af Befolkningen; han, der havde været Søkadet, men paa Grund af en Forseelse ikke var blevet Officer, kaldte sig Kaptajn Jehan; han hørte

nu hjemme i Marseille og havde Ærinde for den franske Regering. Som daglig Gæst hos Toldkontrollørens blev han indtaget i Datteren Lise, men fik ringe Lejlighed til at tale med hende; hun var — som Tiden krævede — yderst tilbageholden.

Efterhaanden blev de klare over deres gensidige Kærlighed; hun tog Varsel ved at omplante en Af-lægger fra Tolderens Morbærtræ til sin Have. Af-læggeren gik ud, og hun besluttede at blive, naar han om kort Tid rejste. Men paa Afrejsens Dag lod hun sig bære ombord af ham for at rejse med. Næste Morgen vilde hun gaa i Land for at sige Farvel til Forældrene, men kunde fra Dækket ikke se andet end Hav; hun syntes herefter nok lykkelig og glad, men 10 Dage efter Bortrejsen var hun død.

Om Efteraaret kom Kaptajn Jehan til Rørvig; han fik Tilgivelse af Lises Forældre og boede Vinteren over i et lille Hus, han selv byggede. Af Folk blev han kaldt »Guds Djævel fra Søen«, uden at de mente noget ondt dermed. Det Sagn fortæltes, at der i hans Kammer var en stor Kasse med Guld og Sølv, men at der laa et Lig ovenpaa.

SYNNØVE SOLBAKKEN — BJØRNSEN OG FRIDA

Det er dog ikke alene hos Goldschmidt, at Besøget i Svinninge Møllegaard har givet sig direkte Udslag i Digtning.

»I Sommerferien 1856«, fortæller Sig. Müller i Ill. Tidende, »fulgte Bjørnson med Clemens Petersen til dennes Hjem i Svinninge Mølle, en Milsvej Syd for Nykøbing Sjælland, blev der vel en Maanedstid og vandt alles Hjerter der som alle Vegne. Næppe en Dag behøvedes dertil, saa var hver den, med hvem han kom i Berøring, under hans Indflydelse, den lys-sindede, konfus-geniale Husfader, Fruen med det inderligt gode Hjerte, Døtre og Sønner, Tyendet, alle lige til Hunden »Feltmand«, hvis Venskab Bjørnson i saa fuldt Maal gengældte, at han, da en Bonde skød den, erklærede sig fristet til at øve Blodhævn. Han var med til alt, glad ved alt, mest maaske ved den næstældste, fine, aandfulde Datter, Frida, med Øjnene, o, saa forundrede klare —«.

De kørte i Ferien Ture til Anneberg Skov »paa en Hækkevogn med Sæder af Halmknipper, og hvor han, da man sad i Græsset om de nedsmurte Pandekager og de kolde Punche, brød ud i en lang henrivende Tale til Pris for de danske Bøge. I Svinninge Møllegaard gik han som Søn af Huset og med dettes vidunderlige Stemning af Aand, Hygge og Livsglæde, som ingen, der har kendt den, nogen Sinde glemmer, morede sig over de delvis set kuriøse Gæster, som kom dertil paa Besøg fra Købstaden og vandt Fortrolighed hos Sognefolk, over for hvilke han mødte med den dybeste Forstaaelse. Alle Vegne kunde man træffe ham — i det store Kirsebærtræ,

i Køkkenet, hvor han kunde hengive sig til en Drøftelse af »Madvejen« med Husmoderen, i Møllehaten, hvorfra man kunde se Kattégattets Flade blinke i Sollyset. Glad ved lidt, omgængelig, fordringsløs, kun ikke hvor det gjaldt hans »ufødte Sange«. Engang som han bedst spadserede ud ad Holbækvejen med

Bjørnstjerne Bjørnson.

Husets Døtre, sprang han med ét ned i Grøften og satte sig paa dens Kant med de Ord: »Nu faar I være ganske stille!« Som var det en Selvfølge, tav de unge Piger, turde næppe røre sig; de vidste, at »nu vilde han digte«. »Og Time gik efter Time i dybeste Tavshed, langt over Spisetid blev det, saa Fru Lise maatte

ud og mane. Saa sprang Bjørnson op med en vældig Latter; først den løste Tungebaandet.

Da Teatersæsonen begyndte og med den Clemens Petersens Arbejde i København, rejste Vennerne derind igen. Ikke længe efter blev Synnøve Solbakken fuldent, men udkom først Aaret efter paa norsk Forlag i en Udstyrelse, saa Gud maatte sig forbarme.«

Synnøve Solbakken, vel Bjørnsons smukkeste og mest kendte Fortælling, viste sig første Gang paa Tryk i 1857 i »Illustreret Folkeblad« i Kristiania, trykt med et Stykke hver Lørdag i Tiden fra 13. Juni til 8. August. Med Planerne om den er Bjørnson i 1856 kommet til Odsherred, og der er ingen Tvivl om, at meget af den er digtet her. Man ved endnu at fremvise Steder — i Kollekolle og under en Pil ved Møllegaarden — hvor han har siddet og arbejdet paa den, og i hvert Fald er Udkastet til den saa berømte Fortælling blevet til i Odsherred.

* * *

I det ovenfor citerede Brev fra Bjørnson kan man ikke undgaa at lægge Mærke til, at der i Beskrivelsen af Kammerraad Petersens Børn er en af dem, der maa have gjort et ganske særligt Indtryk paa den unge, ved Besøget 1856 ugifte Digter. Det er »Familiens Kæledægge«, den lille 19-aarige Frida. Det er et overordentlig smukt Billede, Bjørnson giver af denne henrivende unge Pige. Betaget af hendes Skønhed, hendes fine og følsomme Væsen og hendes klingende Stemme har hans Øjne maattet følge hende under Aftenernes Samtaler. Og hvad allerede hans Brev viser, bekræftes fra mange Sider. Hun blev for ham mere end blot Vennens Søster. Hendes

spæde og sjælfulde Skønhed havde grebet ham, og fik hun end ikke anden Kærlighedserklæring, saa taler det Digt, Bjørnson skrev efter hendes Død i den fagreste Ungdom, den 5. Marts 1863, kun 23 Aar gammel, med sit eget stille Sprog. Digtet, der nu findes i Bjørnsons samlede Værker, blev først trykt i »Fædrelandet« 24. Marts 1863.

FRIDA

Frida, jeg vidste, du ej vilde leve.
Steg blot en tanke med magt til at hæve,
stirred du henad med higende kræfter,
som vilde du følge efter.

Øjnene, o, saa forundrede, klare,
glemte at se, medens du glemte at svare:
da vokste snehvide vinger, som siden
bar bort over tiden.

Talte du, spurgte du, blev jeg halvt bange;
Øjne og ord syntes begge forlange
renere klarhed, en tankernes sejer,
som jeg ikke ejer.

Sprang du som barn, naar det kommer fra skolen,
rysted du lokker som vandspring i solen,
lo du, saa himlen sig aabned i glæde
over din glæde —

eller en modgang saa dybt kunde ramme,
som brast dit hjærte itu med det samme,
tankerne tabte i smerternes vrimmel
baade jord og himmel, —

da, o, da saa jeg: din glæde, din smerte
vare for store for menneskehjærte.
Hist fik du rum! Men her blev det saa stille,
saa trangt og saa stille.

»GENIET FRA ODSHERRED«

Det var, som nævnt, i Aaret 1857 at Clemens Petersen tog sin Eksamen. Han var før den Tid begyndt en Lærergerning ved københavnske Skoler, men fra det Aar begyndte han den Virksomhed, der skaffede ham Berømmelse, nemlig som Kritiker ved det meget betydende Dagblad Fædrelandet, der redigeredes af Digteren Carl Poug. Her fik ogsaa hans personlige Bekendtskab med Digteren Johan Ludvig Heiberg, der i nogen Grad blev hans Læremester, sin store Betydning. De hørte begge i udpræget Grad til Aandsaristokratiet. Men Cl. P. var friskere og mere frisindet. Fra 1860 var Clemens Petersen foruden at være litterær Kritiker tillige Teaterkritiker ved »Fædrelandet« og en Tid ogsaa Konsulent ved Gyldendals Forlag. Han kom i disse Aar til at udøve en meget stor Indflydelse paa hele Samtidens Litteratur. Han havde sine egne Synspunkter at gaa efter, hans Stil var fængslende, og han var i sine Artikler æggende og aandfuld, altid helt personlig. Han betegnes sikkert ikke uden

Grund som 60'ernes betydeligste Begavelse. Det vilde spænde for vidt her at komme nærmere ind paa hans Betydning og Virken. Han udgav et Par Bøger med kritiske Arbejder: »Dramaturgisk Kritik« og »Aftenlæsning«, begge prægede af hans blændende Intelligens, og en meget interessant Bog »Om Forholdet mellem det gamle og det nye ved Oehlschlägers Fremkomst«.

Hans skarpe og hensynsløse Pen og hans personlige Overlegenhed skaffede ham mange Fjender. Selv de største Navne inden for Litteratur og Teater blev Genstand for hans sønderlemmende Kritik. Kun Bjørnson indtog en Særstilling. Hans Navn var lige saa frygtet, som det var respekteret. »Han holdt af at »aale« Folk«, skriver Schandorf i sine »Oplevelser«. Og som et lille karakteristisk Træk fortæller Pastor Johs. Bloch, en Søn af Provst Bloch, der som Præst i Vig-Asminderup hørte til Familien Petersens Omgangskreds, at han i 1868 som nybagt Student traf Clemens Petersen i Vig Præstegaard, og denne, der da boede hos Navigationsforstander Schwarz i Gothersgade 103, indbød Johs. Bloch til at besøge sig i København. »Da jeg spurgte om hans Adresse, svarede han med nogen Arrogance: det kunde jeg spørge enhver Gadedreng om i København; da der saa blev spurgt om, hvor jeg skulde bo, svarede jeg med ungdommelig Frimodighed, at han blot kunde gaa i Nyboders smaa Gader og raabe mit Navn, saa vilde han let finde mig.«

Clemens Petersen blev trods sin mislykkede Debut som Skuespiller ved med at nære en ulykkelig Kærlighed til Teatret. Da han havde indset, at han

ikke havde nogen Fremtid som Skuespiller, blev det hans Ærgerrigheds Maal at blive Chef for det kgl. Teater, blandt hvis Kunstnere han ved sin hensynsløse Kritik havde skaffet sig baade Venner og Uvenner. Han talte overlegent om »mine Skuespillere« og lagde ikke Skjul paa de mange Forandringer i Personalet og Teatrets Drift, han agtede at foretage, naar han blev Chef.

Men det skulde nu gaa helt anderledes. Som et Lyn fra en klar Himmel kom i 1868 Efterretningen om, at den store Kritiker og vordende Teaterchef havde gjort sig skyldig i alvorlige Sædelighedsforbrydelser, og at han af Frygt for Arrestation ved en ilsom Flugt til Amerika med Venners Hjælp havde søgt at unddrage sig den fortjente Straf.

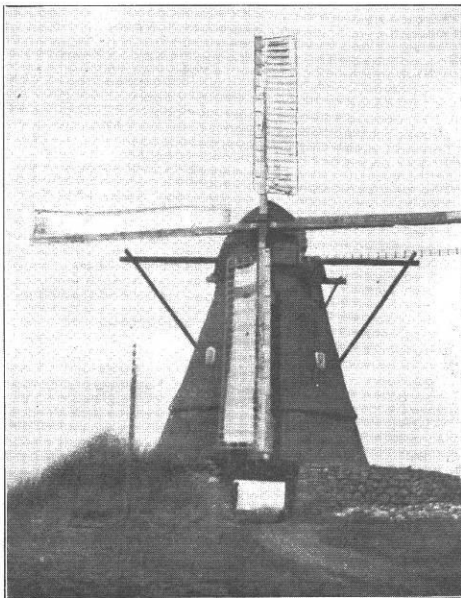
I 36 lange Aar opholdt Clemens Petersen sig i Amerika, i Begyndelsen flakkende om under trange Kaar. Efterhaanden fik han nogen litterær og journalistisk Virksomhed, og han bidrog til at udbrede Kendskab til danske Forhold derovre.

To Gange senere har Clemens Petersen besøgt Odsherred som en ukendt Mand. Det var sidste Gang med Graad at den før saa stolte Mand gensaa sit Barndomshjem i Svinninge Møllegaard.

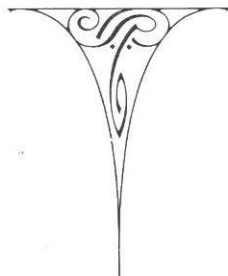
I 1918 døde han hos sine Søstre i København, hvor han havde fundet en kærlig Modtagelse, efter at han ved Sammenskud fra Slægt og fordums Venner var blevet i Stand til at vende tilbage.

Stille og ukendt, glemt af de fleste, henlevede den saa frygtede og saa beundrede Clemens Petersen sine sidste Aar.

Tage Christiansen.

Svinninge Mølle.

JUL

<i>Hellige Jul,</i>	<i>Glæd dig i Jul!</i>
<i>Mindefest stor,</i>	<i>Jubler i Kor</i>
<i>— Gud som Barn kom til Jord —</i>	<i>Som Guds Børn rundt paa Jord —</i>
<i>Hellige Jul!</i>	<i>Glæd dig i Jul!</i>

*Græd ej i Jul —
Frelsen er stor,
Som til Himmel fra Jord —
Græd ej i Jul!*

SK-A.

JULELYS

*Saa tænder vi atter de flakkende Lys
midt i Dagenes Tusmørke-Graa,
og atter vi mærker et Strejf af det Gys,
der os fyldte med Jubel som smaa.*

*Vi kaster al Hverdagen bort for en Stund,
og vi glemmer de Spor, den har sat
— der vaagner i os som et Barn af Blund
ved vor Sang om hin Stjernernes Nat.*

*Og Tankerne flakker ved Kærternes Skær
mellem dem, vi har kærest af alt,
og hver en af dem, vi derude fik kær,
og hver den, der fra Jorden blev kaldt.*

*Saa lyses det atter i Hjerterne ind,
det forjættende Julenats Bud,
det, flammende Kærter har brændt i vort Sind
— om en Stjernenats naadige Gud!*

TAGE CHRISTIANSEN.

